

Ämnesproven skolår 9 2001

Skolverket

Beställningsadress: Liber Distribution
Publikationstjänst
162 89 STOCKHOLM
Telefon: 08 - 690 95 76
Telefax: 08 - 690 95 50
e-post: skolverket.lds@liber.se

Beställningsnummer: 01:665

Pris: 50 kr

Rapporter i serien Ämnesproven skolår 9

Ämnesproven skolår 9, 2001,
ISBN 91-89314-52-2, Best. nr 01:665

Ämnesproven skolår 9, 2000,
ISBN 91-89313-96-X, Best. nr 00:574

Ämnesproven skolår 9, 1999,
ISBN 91-89313-64-X, Best. nr 99:502

Ämnesproven skolår 9, 1998, Analys av resultaten,
ISBN 91-89212-36-4, Best. nr 99:454

Ämnesproven skolår 9, 1998, Resultatredovisning till skolorna,
ISBN 91-89313-08-9, Best. nr 98:410

Skolverkets diarienummer: 2001:92
ISBN 91-89314-52-2
Tryckeri: Elanders Gotab, Stockholm, 2001
Utgiven av: Skolverket, 106 20 Stockholm

Förord

Ämnesproven i svenska och svenska som andraspråk, matematik och engelska för skolår 9 är obligatoriska och ingår i det nationella provsystemet. Det övergripande syftet med proven är att de ska implementera måldokumentet och bidra till att öka likvärdigheten i betygsättningen över landet.

Resultaten från ämnesproven ger även en nationell bild av kunskapsläget hos elever som är i slutet av grundskolan och utgör därmed ett av flera mått på måluppfyllelsen i svensk skola. I denna rapport redovisas en sådan nationell bild, baserad på elevresultat från ett riksrepresentativt urval av skolor.

Syftet med rapporten är att ge en återrapportering till de lärare som har genomfört proven samt att bidra med underlag till kommuners och enskilda skolors diskussion om sina resultat, men även att för riksdag och regering översiktligt beskriva elevernas kunskaper efter genomgången grundskola.

Statistiska centralbyrån har på Skolverkets uppdrag genomfört datainsamlingen. Skolverket har sammanställt resultaten tillsammans med de universitetsinstitutioner som konstruerar proven. Birgitta Garne och Ulrika Sjöberg, Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet har skrivit kapitlet om provet i svenska och svenska som andraspråk. Katarina Kjellström, PRIM-gruppen vid Lärarhögskolan i Stockholm har skrivit kapitlet om provet i matematik. Gudrun Erickson, Enheten för språk och litteratur, Institutionen för pedagogik och didaktik vid Göteborgs universitet, har skrivit kapitlet om provet i engelska. Anna Enström, Skolverket, har skrivit de ämnesövergripande kapitlena 1, 5 och 6 samt bilagorna.

Stockholm november 2001

Birgitta Andréén
Enhetschef

Anna Enström
Projektledare

Innehållsförteckning

SAMMANFATTNING	7
1. INLEDNING	9
2. ÄMNESPROVET I SVENSKA OCH SVENSKA SOM ANDRASPRÅK.....	13
3. ÄMNESPROVET I MATEMATIK.....	21
4. ÄMNESPROVET I ENGELSKA.....	29
5. DET SAMLADE RESULTATET PÅ PROVEN	39
6. VARIATIONER I RESULTAT MELLAN SKOLOR.....	40
BILAGA 1.....	43
SKOLFS 2000:136	
BILAGA 2.....	44
Bortfallet i undersökningen	
BILAGA 3.....	48
Teknisk beskrivning av skattningen av provbetyg för ämnesproven skolår 9	

Sammanfattning

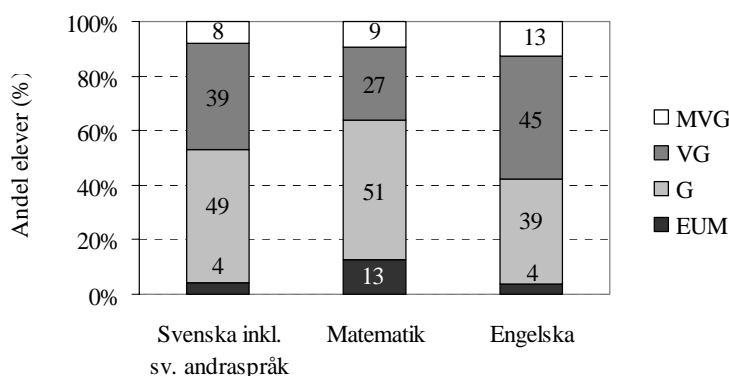
Syftet med denna presentation av resultaten från ämnesproven för skolår 9 vårterminen 2001 är att ge en nationell resultatbild som bl.a. kommuner, skolledare och lärare ska kunna använda i utvärderingar av sin verksamhet. Rapporten fungerar även som en återrapportering till de lärare som har genomfört och inrapporterat resultat från proven. Resultaten som rapporten baserar sig på har samlats in från ett riksrepresentativt urval av skolor.

Bortfallet

Av eleverna i urvalet har ungefär 90 procent inrapporterats, vilket är en liten minskning jämfört med ifjol. Andelen elever som har gjort ämnesproven i sin helhet och som har fått ett provbetyg är dock ungefär lika som ifjol, drygt 80 procent.

Resultat

I svenska/svenska som andraspråk har 96 procent av eleverna uppnått målen (har fått provbetyget G, VG eller MVG) på provet; motsvarande andelar i matematik och i engelska är 87 respektive 96 procent. Andelen elever som har fått de högre betygen (VG och MVG) varierar mycket mellan ämnena. I engelska har 58 procent av eleverna fått de högre betygen, i svenska/svenska som andraspråk 47 procent och i matematik endast 36 procent.

Figur S.1. Betygsfördelningar för provbetygen i ämnesproven skolår 9.

Anm: Endast de elever som deltagit i alla delprov och erhållit ett provbetyg redovisas.

Svenska och svenska som andraspråk

Resultaten på ämnesprovet i svenska och svenska som andraspråk är i stort sett desamma som föregående år. Andelen elever som inte nått målen är 4 procent, men variationen i resultat är stor mellan olika delprov. Medan endast 2 procent inte lyckas nå målen i det muntliga delprovet är motsvarande siffra för läsförståelseprovet även i år hela 10 procent. Av de svaga läsarna är pojkarna nästan dubbelt så många som flickorna. Resultaten på skrivdelen visar ungefär samma könsmissiga fördelning. Sammantaget har dock fler pojkar i år fått något av de två högsta betygen, 36 procent mot 29 procent förra året. Skillnaderna mellan flickors och pojkars resultat har alltså utjämnats något, även om flickorna fortfarande lyckas bättre på samtliga delprov. Som helhet har provet enligt lärarenkäterna fungerat bra och uppgifterna uppfattats som relevanta. Många kommenterar värdet av uppgifter som kräver reflektion. Fler än tidigare är nöjda med det muntliga provet, drygt 80 procent, och även om det tar tid att genomföra väcker uppgifterna intresse och läslust och många lärare arbetar vidare med textunderlaget för de muntliga uppgifterna.

Matematik

Resultatet på årets ämnesprov i matematik liknar resultaten på de tidigare proven. Andelen elever som inte nådde målen var i år 13 procent vilket var något mindre än föregående år medan andelen med det högsta provbetyget (MVG) har ökat. De flesta eleverna lyckades bäst på kortsvarsdelen och på den del där det ingick par/grupparbete. På temadelen där eleverna skulle lösa många olika typer av problem uppvisade eleverna sämst resultat, vilket även varit fallet tidigare år. Det stora flertalet lärare var nöjda med såväl innehållet som kravnivåerna i provet. Lärarna påpekade särskilt att provuppgifterna var verklighetsanknutna och att kravgränser på provet som helhet bättre följer kursplan och betygsriterier än den tidigare använda modellen med delprovsbetyg. Ämnesprovet anses fylla sina syften, dvs. att ge ett gott stöd för bedömning och betygsättning samt bidra till en likvärdig bedömning av elevers kunskaper i matematik.

Engelska

Resultatet på årets ämnesprov i engelska liknar, även de, mycket resultaten på de tidigare proven. Endast ca 4 procent av eleverna nådde inte målen och mer än hälften presterade ett resultat över godkänd nivå, dvs. de har fått provbetyget Väl godkänd eller Mycket väl godkänd. De flesta lyckades bäst på uppgifter som fokuserade förståelse av skriven och talad engelska, medan förmågan att skriva en sammanhängande text bedömdes som något svagare. Det stora flertalet lärare var mycket nöjda såväl med innehållet som med kravnivåerna i provets olika delar. Ämnesprovet anses fylla sina syften väl, dvs. att ge ett gott stöd för bedömning och betygsättning samt att bidra till en likvärdig bedömning av elevers kunskaper i engelska.

Gör eleverna alla ämnesprov?

Av de inrapporterade eleverna har 60 procent resultat från alla tre ämnesprov, vilket är en liten minskning jämfört med ifjol. Av eleverna med resultat från alla tre prov har 85 procent uppnått målen i alla de tre proven, vilket är en ökning jämfört med ifjol. Däremot har andelen elever som inte uppnått målen i något av de tre proven ökat något jämfört med ifjol. Skillnaderna mellan åren är dock små. Andelen elever som uppnått målen i alla tre proven är något högre för flickor än för pojkar.

1. Inledning

Resultaten på ämnesproven för skolår 9 i svenska och svenska som andraspråk, matematik och engelska ska ge en bild av kunskapsläget hos eleverna som är i slutet av grundskolan.

I den här rapporten redovisas en nationell bild av resultaten 2001. Den vänder sig i första hand till kommuner, skolledare och lärare, men även till elever och föräldrar, riksdag och regering, övriga politiker och tjänstemän samt andra med intresse för skolan.

Det insamlade materialet kommer att användas i olika utvärderingar av svensk skola och det utgör även ett viktigt underlag för universitetsinstitutionernas arbete med provens utveckling och institutionernas forskning. Resultaten kommer *aldrig* att presenteras så att enskilda elevers resultat kan identifieras.

De nationella provens bakgrund och syfte

Proven i det nationella provsystemet ska ses som en konkretisering av läroplanens kunskapssyn och kursplanernas ämnessyn. Ämnesproven för skolår 9 ska implementera måldokumentet och bidra till att öka likvärdigheten i betygsättningen över landet. Proven kan emellertid inte pröva elevernas kunskaper mot samtliga mål som finns i läroplanen och de kursplaner som läraren har att ta hänsyn till vid sättandet av slutbetyg i ämnet. Resultaten på proven utgör endast *ett* av flera mått på elevens kunskaper och ska därför *inte* ses som examensprov.

Ämnesproven för skolår 9 är obligatoriska för grundskolan.¹ På grund av sjukdom eller liknande kan det dock förekomma att elever inte kan vara närvarande vid samtliga provtillfällen. Att ämnesproven, så långt som det är möjligt, genomförs i sin helhet är en viktig förutsättning för att proven ska fungera som det är tänkt.

Insamlingsmetoden

Skolverket har givit Statistiska centralbyrån (SCB) i uppdrag att genomföra insamlingen av resultaten. Ett urval av 150 skolor i landet har dragits. Skolorna i urvalet skulle rapportera in provresultaten för skolornas *samtliga* elever i skolår 9. Resultaten angavs på resultatblanketter, en för varje undervisningsgrupp, som skickades till SCB. I de fall resultaten inte inkommit till SCB i tid har skolorna påmint per brev och telefon.

Totalt bortfall och resultatens representativitet

I de skolor som ingick i urvalet fanns det enligt elevregistret 11 399 elever. Av dessa läste 525 svenska som andraspråk². På de insända redovisningsblanketterna fanns uppgifter från drygt 10 000 elever per ämnesprov. Av dessa elever hade inte alla gjort samtliga delprov i respektive ämnesprov. Tabell 1.1 visar antalet registrerade och redovisade elever samt antalet delprov som eleverna genomfört. Ämnesprovet i svenska och svenska som andraspråk samt provet i engelska bestod av tre delprov medan provet i matematik bestod av fyra delprov. Andelen elever som gjort samtliga delprov är

---

¹ Grundskoleförordningen (1994:1194) 7 kap. 10 §.

² I år var det första gången som ämnesprovet i svenska var gemensamt för dem som läser svenska och svenska som andraspråk.

ungefär lika mellan ämnesproven, drygt 80 procent, med undantag för svenska som andraspråk.

I vårt urval fanns det drygt 500 elever som läste svenska som andraspråk. Av dessa har drygt 400 inrapporterats och av dem har ca 370 fått ett provbetyg. Bortfallet är alltså procentuellt sett betydligt större bland dessa elever. På grund av att provet i svenska som andraspråk görs av få elever och att bortfallet är större än för de andra ämnena är resultaten osäkra och särredovisas därför ej i kapitlet om provet i svenska och svenska som andraspråk.

Tabell 1.1 visar att 83 procent av samtliga elever har gjort ämnesprovet i svenska i sin helhet och fått ett provbetyg. Motsvarande andelar i matematik och i engelska är 82 respektive 85 procent. I svenska som andraspråk är andelen 70 procent. Bortfallet, dvs. de elever i urvalet som inte gjort ämnesproven i sin helhet, är 17 procent i svenska, 18 procent i matematik, 15 procent i engelska och 30 procent i svenska som andraspråk. Bortfallet i resultatinsamlingen för 2001 är något större jämfört med förra året (en ökning med två - tre procentenheter). När det gäller andelen elever som inte har gjort samtliga delprov och som därmed inte kan få ett sammanvägt provbetyg har det dock inte skett någon förändring det senaste året. Ytterligare detaljer om bortfallet finns i bilaga 2.

Tabell 1.1. Antal och andel redovisade elever i urvalet samt antalet delprov eleverna genomfört.

	Svenska		Svenska som andraspråk		Matematik		Engelska	
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Registrerade elever läsåret 2000/2001	10 874	100	525	100	11 399	100	11 399	100
Redovisade elever	9 910	91	407	78	10 522	92	10 360	91
varav elever som genomfört samtliga delprov och som fått ett provbetyg**	9 041	83	369	70	9 399	82	9 654	85
minst ett men inte alla delprov	725	7	*	*	824	7	479	4
inget delprov	123	1	*	*	187	2	160	1
Ej redovisade elever	964	9	118	22	877	8	1 039	9

* Uppgifter som bygger på färre än 100 elever redovisas ej.

** Det finns 21 elever som har gjort samtliga delprov i svenska men som inte har fått ett provbetyg, motsvarande antal är i svenska som andraspråk 3, i matematik 112 och i engelska 67 elever.

Tidigare analyser tyder på att eleverna som inte deltagit i proven har en något snedvridande effekt på resultaten eftersom de i genomsnitt är resultatmässigt svagare än de elever som har deltagit i proven. Det innebär att resultatet som presenteras i denna rapport antagligen ger en något för positiv bild, jämfört med hur resultatet hade varit om alla landets elever i skolår 9 hade genomfört samtliga delprov. Det finns däremot ingen anledning att tro att bortfallet skulle påverka relationen mellan undergrupper, t.ex. flickors och pojkars, resultat.

Resultaten bygger på ca 9 500 elevresultat vilket ger en statistisk osäkerhet på som mest en procentenhet i nationella skattningar av andelen elever med de olika betygen. För svenska som andraspråk bygger resultaten på knappt 400 elevresultat. Det gör att den *statistiska* osäkerheten i skattningarna av resultaten i svenska som andraspråk är som mest fem procentenheter.

Skattning av provbetygen

För att kunna erhålla ett provbetyg måste en elev göra samtliga delprov som ingår i ämnesprovet. Som framgår ovan är det inte alla elever som gjort ämnesproven i sin helhet vilket gör bortfallet onödigt stort. För att försöka korrigera för denna snedvridning har ett nytt provbetyg beräknats i svenska och i engelska. För en elev som har fått betyg i två av tre delprov i svenska eller i engelska kan vi skatta det provbetyg som eleven sannolikt skulle fått om han/hon gjort samtliga delprov utifrån de erhållna delprovsbetygen (se detaljer i bilaga 3). Eftersom inga delprovsbetyg ges i matematik har inget provbetyg kunna skattas i matematik. Eftersom antalet inrapporterade elever som gjort provet i svenska som andraspråk är litet, skattas inte heller något provbetyg i svenska som andraspråk. Ett skattat provbetyg erhålls för 680 elever i svenska och 470 elever i engelska. När dessa elevers provbetyg tillförs de ursprungliga provbetygen minskar bortfallet i provbetyget med sex procentenheter i svenska och med fyra procentenheter i engelska. Det skattade provbetyget gör att vi kan ge en något mer representativ bild av resultaten på ämnesproven för hela landet. Det skattade provbetyget anges på sista raden i resultattabellerna i svenska och i engelska, under det sammanvägda provbetyget för de elever som genomfört samtliga delprov.

Tabell 1.2. Antal och andel elever med sammanvägt eller skattat provbetyg.

	Svenska		Svenska som andraspråk		Matematik		Engelska	
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Registrerade elever läsåret 2000/2001	10 874	100	525	100	11 399	100	11 399	100
Elever med skattat eller sammanvägt provbetyg	9 724	89	*	*	**	**	10 127	89
varav elever med sammanvägt provbetyg	9 041	83	369	70	9 399	82	9 654	85
skattat provbetyg	683	6	*	*	**	**	473	4

* Antalet inrapporterade elever som gjort provet i svenska som andraspråk är litet (407 stycken), därför skattas inget provbetyg i svenska som andraspråk.

** I provet i matematik gavs inga delprovsbetyg, därför går det ej att skatta något provbetyg.

Svårigheten med att göra jämförelse av provresultat över tid

Det är många gånger önskvärt att i ett nationellt provsystem kunna jämföra elevers prestationer över tid, dvs. att kunna jämföra resultaten hos en årskull med resultaten hos en annan. Vi vill dock uppmana till en viss försiktighet vid jämförelser av det slaget, bl.a. beroende på att proven inte är likadana från ett år till ett annat. Eftersom proven ska konkretisera styrdokumentens mål och kriterier och vara följsamma mot dessa, kan förändringar ske över tid. Ett råd vid jämförelser av elevresultat över tid är således att inte dra för stora växlar på små skillnader mellan olika årskullar. Ett annat råd är att, där det är möjligt, analysera resultaten på delprovsnivå. Här kan förändringar i resultatbilden vara märkbara, utan att det märks i det sammanvägda resultatet.

2. Ämnesprovet i svenska och svenska som andraspråk

Birgitta Garne / Ulrika Sjöberg
FUMS, Institutionen för nordiska språk
Uppsala universitet

Det nationella provet i svenska och svenska som andraspråk utformas för att i möjligaste mån täcka väsentliga delar av kursplanens mål att uppnå i svenska. Syftet med provet är att så allsidigt som möjligt pröva elevernas förmåga inom ämnet för att stödja lärarens arbete med betygsättning och ge riktlinjer för en likvärdig bedömning av elevernas prestationer. Under året 2001 genomfördes det fjärde nationella provet i svenska och från och med detta år är provet gemensamt för elever med svenska och svenska som andraspråk.

Ett prov är också en del i ett utvecklingsarbete och lärarnas synpunkter på provets innehåll, uppbyggnad och de möjligheter till en likvärdig bedömning som provet ger är därför mycket viktiga. En relativt fyllig enkät till lärarna medföljer provmaterialet och svaren på de inskickade lärarenkäterna redovisas i ett eget avsnitt nedan.

Provets innehåll

Utgångspunkten för provet är ett texthäfte på 16 sidor med titeln *Krafter i rörelse* och årets tema är kreativitet. I texthäfte återfinns olika typer av texter såsom bl.a. en novell, dikter samt tidningsartiklar av olika slag. Dessa texter är hämtade ur böcker, tidningar och tidskrifter. Häftet innehåller också bilder på konstverk och fotografier. Provet består av tre delprov och texthäftet ska fungera som ett inspirationsmaterial för eleverna och ligga till grund för främst delprov A och C. Eleverna ska ha satt sig in i texthäftet, läst en del av det och funderat över kopplingen till temat, innan dessa delprov genomförs.

I delprov A provas elevernas läsförståelse av olika texttyper. Olika lässtrategier ska tillämpas, t.ex. sökläsning, förmåga att hitta i texten och finna relevanta svar på uppgifter vilka hänför sig till textens yta, djupläsning samt tolkning av texten. Ytterligare en sida av läsförståelse som provas är att kunna göra jämförelser och uttrycka egna reflektioner och åsikter kring texterna.

Delprov B är ett muntligt prov och det är fristående från temat. Provet bygger på inlästa korta litterära texter som eleverna lyssnar till. Texterna diskuteras parvis för att sedan presenteras och kommenteras inför en grupp, utifrån frågeställningar om innehåll, situation och händelseförlopp. Den muntliga delen prövar både förmågan att lyssna och att klart och begripligt resonera efter en stunds förberedelse. För att minska stressen och öka möjligheten till god planering har det muntliga provet i år varit skolorna tillhanda redan i början av november.

Det tredje delprovet, C, är en skrivuppgift där eleverna har kunnat välja mellan fyra ämnen att skriva om. Uppgifterna är knutna till texthäftets tema och häftet får också användas vid skrivtillfället. Tanken bakom uppläggningsen är att eleverna ska få en god förberedelse för skrivandet. De har inte fått ta del av skrivuppgifterna i förväg, men diskussionen kring texterna i häftet liksom arbetet med delprov A lägger en grund för det längre skrivpasset. Skrivandet har utförts på en och samma dag i hela landet, i år den 6 februari. Det har inneburit att skolorna sedan mitten av januari har kunnat arbeta med de olika delarna i provet och därmed har provtätheten under våren blivit mindre och elevernas stress bör ha minskat.

Bedömningen av proven är arbetskrävande. För att provet verkligen ska vara betygsstödande krävs dock att det har ett visst omfång. I skolorna kan lärare och skolläring på lite olika sätt lösa frågan hur arbetsinsatsen kan göras rimlig.

Resultat på delproven samt sammanvägt provbetyg

I tabell 2.1 nedan redovisas resultatet av de tre delproven i svenska och svenska som andraspråk och det sammanvägda provbetyget. De elever som läser svenska som andraspråk är medräknade i samtliga resultat och redovisas inte separat (totalt är det detta år 407 elever, alltså 4 % av de inrapporterade eleverna).

Tabell 2.1. Betygsfördelningar för samtliga delprov och totalt i ämnesprovet i svenska och svenska som andraspråk.

Delprov	Andel (%) elever med betyget				Antal elever
	Ej uppnått målen	G	VG	MVG	
A (receptiv)	10	44	36	10	10 087
B (receptiv/produktiv)	2	45	41	12	9 564
C (skrivuppgift)	7	50	34	8	10 086
Sammanvägt Provbetyg*	4	49	39	8	9 410
Skattat Provbetyg**	4	49	39	8	9 724

* Endast elever som deltagit i alla delprov och erhållit provbetyg.

** Fördelningen bygger på en skattning av provbetyget för de elever som ej fått betyg på alla delprov samt angivet provbetyg för de elever som genomfört alla delprov, se kapitel 1 och bilaga 3. Inget skattat provbetyg finns för svenska som andraspråk.

Delprov A prövar läsförståelse. Det betyder att både relativt enkla uppgifter, att söka fakta eller lokalisera enskilda uppgifter i texten, och mera kvalificerade uppgifter som att tolka ett innehåll, jämföra texter och kommentera citat förekommer i samma delprov. Betyget Godkänd har 44 procent av eleverna uppnått och 36 procent har uppnått betyget Väl godkänd. Det är lika stor andel (10 %) elever som har fått betyget Mycket väl godkänd och som inte nått målen i detta delprov. Jämfört med fjolårets prov har något färre elever i år fått betyget Godkänd (47 % jämfört med 44 %) och något fler har fått betyget Väl godkänd (32 % jämfört med 36 %). Andelen elever som uppnått Mycket väl godkänd och andelen som inte nått målen i läsförståelseprovet är lika stor som i förra årets prov (det skiljer en procentenhet för MVG). Årets resultat ser sånär som på enstaka procent ut som resultaten för 1999 års prov. De senaste tre årens resultat tyder alltså på att delprovet ligger på ungefär samma svårighetsnivå.

Delprov B är det muntliga provet där eleverna lyssnar till korta, inspelade texter, resonerar parvis om innehåll, personer och situation för att sedan presentera sin uppfattning klart och tydligt och med goda argument. Det gäller alltså att lyssna och förstå, bilda sig en uppfattning och uttrycka densamma. Texterna är utdrag både ur litterära klassiker och aktuell ungdomslitteratur.

Bortfallet på det muntliga delprovet är 7 procent, vilket är större än hos de övriga två delproven där bortfallet endast är 2 procent. Bland dem som gjort provet har knappt hälften, 45 procent, fått betyget Godkänd, 41 procent Väl godkänd och 12 procent Mycket väl godkänd. Endast 2 procent har inte uppnått målen. Vid en jämförelse av årets, förra årets och 1999 års resultat finner vi en mycket liten skillnad i varje betygsgrupp på endast en eller två procentenheter.

Delprov C är den större skrivuppgiften som utförs på en och samma dag i hela landet. Eleverna har fyra skrivuppgifter att välja bland. Texthäftet är en inspirationskälla också vid skrivprovet. Varje skrivuppgift har en förankring till syfte och genre och även om berättandet överväger finns möjligheterna att utforma texten på olika sätt, t.ex. som en tidningsartikel eller som en mer utredande text. Här har hälften av eleverna fått betyget Godkänd, 34 procent betyget Väl godkänd och 8 procent har fått det högsta betyget, Mycket väl godkänd, medan andelen som inte uppnått målen uppgår till 7 procent. I betygen på skrivuppgifterna finner vi mycket liten skillnad vid en jämförelse med fjolårets resultat, i varje betygsgrupp endast en eller två procentenheter vilket också motsvarar 1999 års resultat.

Tabellen nedan visar vilka skrivuppgifter eleverna valt och hur valen är fördelade på flickor och pojkar.

Tabell 2.2. Elevers val av C-uppgift*.

C-uppgift	Andel elever som valt respektive C-uppgift	Andel flickor	Andel pojkar
C1 <i>Skapa tillsammans!</i>	31	28	33
C2 <i>"Alla har en sorts gåva i sig"</i>	20	30	11
C3 <i>Uppfinningar – på gott och ont</i>	28	16	39
C4 <i>För alla åldrar!</i>	22	27	17

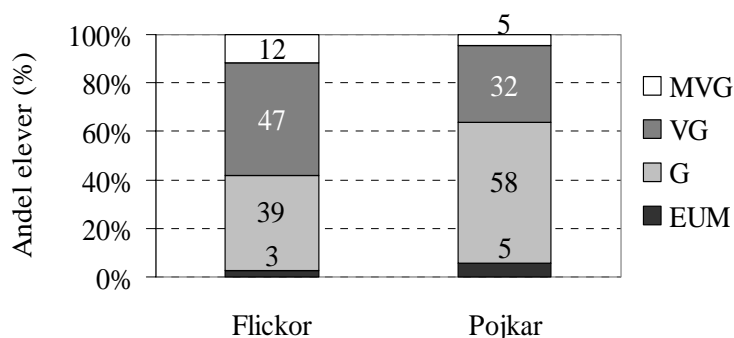
*Andelarna är baserade på 8 635 elevarbeten.

Den mest populära skrivuppgiften har varit C1 *Skapa tillsammans!* (31 %). Skribenterna ombeds att skriva om skapande som bygger på samverkan och samarbete. De kan skriva om något självupplevt eller presentera fiktion i novellform. Texten är tänkt att presenteras på en utställning för ungdomar och vuxna. Tätt därefter, på andra plats, placerar sig C3 *Uppfinningar – på gott och ont* (28 %). C3-uppgiften är diskuterande och uppmanar till resonemang om fördelar och nackdelar kring olika uppfinningar. Uppgiften är tänkt att publiceras på lokaltidningens ungdomssida. Som nummer tre placerar sig C4-uppgiften *För alla åldrar!* (22 %). Här ska eleven skildra livet i ett allaktivitetshus där människor i olika åldrar möts. Innehållet kan vara såväl fiktivt som självupplevt. Den minst populära uppgiften var C2 *"Alla har en sorts gåva i sig"* (20 %) där eleven inbjuds att till en ungdomstidning skriva en artikel om människors möjligheter och speciella gåvor. Bidraget kan utformas som en diskuterande text eller som ett debattinlägg. Fördelningen mellan de fyra uppgifterna är dock jämn och det är betydligt mindre diskrepans mellan uppgifterna jämfört med proven från år 2000 och 1999. Popularitetsordningen gäller då man tittar på andelen elever som valt respektive C-uppgift. Då man tittar på flickors och pojkars resultat är spridningen större och skiljer sig i popularitetsordning från det sammanslagna resultatet, vilket betyder att ordningen skiljer sig åt mellan könen.

Tabell 2.2 visar också elevens val av C-uppgift relaterat till kön. Den mest valda skrivuppgiften hos flickorna har varit "Alla har en sorts gåva i sig" och hos pojkarna är detta den minst valda uppgiften. Det utpräglade pojkvalet är uppgiften *Uppfinningar – på gott och ont* som däremot placerar sig sist hos flickorna. Som framgår av tabellen har den sammantaget mest populära uppgiften, C1, valts av något fler pojkar än flickor men skillnaden är så liten att uppgiften nog kan betraktas som könsneutral. Dock kommer uppgiften inte på första plats vare sig hos pojkarna eller flickorna utan placerar sig på andra plats. På tredje plats hos både flickor och pojkar placerar sig uppgiften *För alla åldrar!* men uppgiften har valts av fler flickor än pojkar. Sammantaget kan man konstatera att flickornas val av skrivuppgifter är något mer varierat än pojkarnas.

Skiljer sig flickors och pojkars resultat åt?

Figuren nedan visar betygsfördelningen på provet som helhet, fördelat på flickor och pojkar. Generellt har flickorna lyckats bättre på provet i svenska och svenska som andraspråk än pojkarna. Bland flickorna har en andel på 59 procent betyget Väl godkänd eller högre och motsvarande siffra för pojkarna är 37 procent. Det är 5 procent bland pojkarna som inte når målen i provet, och bland flickorna är denna andel 3 procent. Jämfört med förra årets prov har pojkarna några procentenheter större andel med de högre betygen i år och det är alltså något färre som inte når målen. Flickornas resultat jämfört med fjolårets är i princip detsamma, det har skett en förskjutning på en procentenhet från Väl godkänd och högre (59 % i år mot 60 % förra året) till ej uppnått målen (3 % i år mot 2 % förra året).

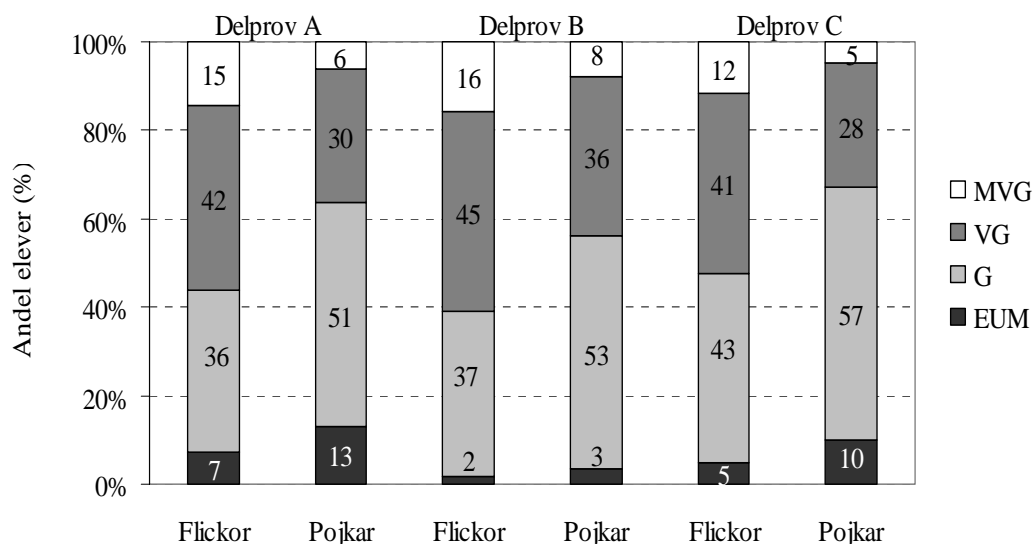
Figur 2.1. Betygsfördelningar för provbetyg i svenska och svenska som andraspråk, uppdelat på kön.

Anm: Endast de elever som deltagit i alla delprov och erhållit provbetyg redovisas.

Följande figur visar resultaten fördelade på delprov, vilket ger en mer nyanserad bild av flickors respektive pojkars resultat. Läsförståelseprovet (delprov A) är den provdel som har störst andel elever som ej uppnår målen, andelen är 7 procent för flickorna och så stor andel som 13 procent för pojkarna. Vid en sammanslagning av de två högsta betygen ser vi att 57 procent av flickorna och 36 procent av pojkarna når Väl godkänd eller högre. För pojkarnas del är detta en ökning jämfört med förra årets prov, då andelen var 29 procent (flickornas resultat är så när som på en procentenhet detsamma).

Något lite bättre går det i skrivdelen (delprov C) där 5 procent av flickorna och 10 procent av pojkarna inte uppnår målen, men andelen Väl godkänd och Mycket väl godkänd är lägst i detta delprov hos både pojkar och flickor. Då vi tittar på de två högsta betygen finner vi att 53 procent av flickorna har fått betyget Väl godkänd eller högre, en minskning mot föregående års andel som var på 58 procent. Pojkarna ligger på samma andel som förra året, 33 procent.

I det muntliga delprovet (B) har de flesta uppnått betyget Godkänd eller högre och endast en liten andel av både flickor och pojkar har inte uppnått målen (2 % av flickorna och 3 % av pojkarna). Både flickor och pojkar når högst betyg i B-delen, 61 procent av flickorna och 44 procent av pojkarna har Väl godkänd eller Mycket väl godkänd. Skillnaderna då de två högsta betygen är hopräknade är också minst mellan könen på detta delprov. Pojkarna har jämfört med förra året en något större andel Väl godkänd eller Mycket väl godkänd (44 % mot 40 %) medan flickorna ligger på exakt samma andel som förra året.

Figur 2.2. Betygsfördelning för delprovsbetyg i svenska och svenska som andraspråk, uppdelat på kön.

Det är svårt att förklara varför könsskillnaderna är så stora. I den muntliga delen kan det vara ett rimligt antagande att flickorna faktiskt kommer mer till sin rätt just i en provsituation, där de t.ex. inte blir avbrutna. All forskning visar ju annars att det inte är flickor som är skolans talare, ett förhållande som också gäller i samhället i övrigt. Att de stora skillnaderna i skrivförmåga består efter nio års skolgång antyder möjligen att det fortfarande är privatlivets skrivande, utövat av flickor (brev, dagböcker o.likn.), som påverkar mer än skolans insatser.

Att så stor andel som 13 procent av pojkarna har visat sig vara svaga läsare förskräcker i ett land med vår standard. De svaga läsarna klarar ofta bara de frågor där det gäller att lokalisera enstaka faktauppgifter som årtal eller enskilda ord. När två led efterfrågas, t.ex. sambandet mellan rubriken och innehållet i artikeln ger en svag läsare gärna en antydning om vad artikeln handlar om men förmår inte göra någon koppling. De flesta av dem med lågt resultat i läsförståelsedelen tycks ändå ha försökt svara om än med mera stöd i frågans formulering än i texten, men de avstår ofta från uppgifter som går ut på att förklara något. Generellt kan man alltså inte säga att de struntar i provet.

I förra årets prov för skolår 5 hade vi anledning att fundera över hur man kan komma åt de strategier som barn med god hörförståelse av skriven text och god egen skrivförmåga tar till för att dölja en svag läsförmåga. Det är troligt att det även i skolår 9 finns elever som klarar sig bra så länge det gäller att lyssna och förstå och som också klarar av att skriva på en basnivå – men som aldrig har lärt sig läsa ordentligt. Det är ju inte alltid så att läs- och skrivförmågan utvecklas parallellt hos en människa.

Lärarenkäten

Totalt har 760 lärarenkäter skickats in till provgruppen. Dock är fler lärarsynpunkter representerade eftersom det inte är ovanligt att en enkät återger lärarnas samlade åsikter vid en skola. Underlaget är mycket viktigt för oss som arbetar med proven, främst för vidareutveckling av proven men också för forskning. Frågorna i enkäten är samlade under huvudrubrikerna Synpunkter på provets innehåll och Synpunkter på vägledning för bedömning. De flesta frågorna är kryssfrågor men tillfälle ges alltid till kommentarer. Dessutom har lärarna möjligheter att kommentera sin klass och klassens reaktioner på proven samt ge synpunkter och förslag av mer allmän karaktär. Vi redovisar inte dem som har svarat på mer än ett svarsalternativ vid varje fråga eller lämnat frågan obesvarad. Sammanställningarna nedan för respektive fråga blir därför inte 100 procent.

Synpunkter på provets innehåll

De flesta, 87 procent, anser att den förberedande informationen om proven var tillräcklig. Som helhet har provet uppskattats och många positiva kommentarer har getts om provet totalt. På frågan om i vilken utsträckning proven speglar kursplanens ämnessyn har 93 procent svarat *i hög grad* eller *till viss del*. Endast tre procent har svarat *i liten utsträckning* och inga andelar finns för svarsalternativet *inte alls*. Texthäftets svårighetsgrad har varit *lagom*, menar de allra flesta (90 %). På frågan om någon av eleverna i klassen använt kassetbandet med hela texthäftet inläst svarar 30 procent *ja*, vilket är en något större andel än det varit tidigare år.

Delprov A, läsförståelse

Frågorna i läsförståelsedelen är grupperade efter texternas innehåll för att underlätta för eleverna att hitta i häftet, något som uppfattats som *bra* eller *ganska bra* av så gott som samtliga (97 %). På ja/nej-frågan om huruvida frågorna var tydligt formulerade svarar 74 procent *ja* och 20 procent *nej*. Lärare har också kommenterat att eleverna kunde lösa uppgifterna utan extra hjälp därför att frågorna var tydligt formulerade medan andra har kommenterat att svaga läsare har svårt med frågor i flera led. Möjligen känner sig lärarna lite mer tveksamma inför om uppgifterna visar något centralt i elevernas läsförmåga: 66 procent svarar *ja* och 29 procent *kanske* medan 3 procent har markerat *nej*. Kommentarer på denna fråga är dock mest positiva och har lämnats av 32 procent av lärarna. Några åsikter som framkommit är: "Elever måste tänka till, reflektera, ge sammanfattande svar – mycket bra!" och "Varierande, verklighetsbaserade texter, som de möter i 'livet efter skolan.'" eller "Absolut! Här fick eleverna verkligen visa att de kunde ta till sig innebörden i texten."

Delprov B, muntlig uppgift

På frågan hur det har fungerat att genomföra den muntliga uppgiften svarar 84 procent *bra* eller *ganska bra*. En andel på 8 procent har svarat *ganska dåligt* och 2 procent har svarat *dåligt*. Kommentarer hos de lärare som inte tyckt att det muntliga provet fungerat väl att genomföra visar att det ofta är tidsaspekten som är negativ: "Jag har inte haft tid att dela 9:an" eller "Det tar lång tid med 29 elever". Kommentarer som: "Jag har inte använt det, vi har många diskussioner och muntliga referat ändå i klassen." förekommer då läraren trots kommentaren kryssat i alternativet *ganska dåligt*. Materialet till den muntliga delen har uppskattats i högre grad än i förra årets prov: 84 procent svarar *bra* eller *ganska bra* och 10 procent *ganska dåligt* eller *dåligt*. Många lärare har i kommentarerna påpekat att texterna i det muntliga provet är tänkbara och intressanta. Flera har skrivit att det är bra texter med ett varierat utbud. Ytterligare

kommentarer har varit att klassen ofta har arbetat vidare med innehållet i den muntliga delen och att det väckt intresse och läslust. Några lärare har tyckt att texterna är för korta och andra har tyckt att det är för många texter att gå igenom. Att en muntlig del ska finnas med i ett nationellt ämnesprov anser 81 procent och denna siffra blir högre och högre för varje år. Andelen som inte tycker att det bör ingå är 13 procent.

Delprov C, skrivuppgift

Instruktionen till skrivuppgifterna har fungerat *bra* menar 60 procent av dem som svarat. Denna siffra är något lägre än den varit föregående år. Andelen som svarat *ganska bra* är 29 procent och 10 procent tycker att instruktionen fungerat *ganska dåligt* eller *dåligt*. Lärarna som kommenterat frågan har bl.a. skrivit: ”Tydliga instruktioner!” eller ”Men många blev förvirrade av att instruktionerna var ganska långa.” Också kommentarer kring bedömningen har givits här: ”En del elever struntar i att följa ämnet utan skriver om något helt annat. Hur bedömer man detta?” Skrivuppgifterna som sådana har ansetts som *bra* av 44 procent och *ganska bra* av 38 procent. De lärarkommentarer som framkommit är: ”Bra ämnen!”, ”Bra valmöjligheter”, ”Uppgifterna var tydliga och varierande. Eleverna fick hjälp med vad de ska ha med i sina berättelser. Resultatet bland de elever som inte tycker om att skriva blev mycket bra. Detta måste bero på att provet var välanpassat till elever i åk 9.” Men givetvis har också mindre positiva kommentarer getts: ”Inga direkta ämnen som var intressanta.”, ”Lite för svåra ämnen.” eller ”Abstrakta rubriker och ingresser! Många hade svårt att hitta något att skriva om.”

Synpunkter på anvisningarna för bedömning

På frågan om anvisningarna för bedömning utgjort ett tillräckligt underlag har lärarna svarat så här: för delprov A, där en helhetsbedömning ingår, anser 71 procent att denna bedömning *absolut* eller *i stort sett* fungerade medan övriga markerade svarsalternativen *i viss mån* (18 %) och *absolut inte* (8 %). På en likadan fyrgradig skala markerade 64 procent *absolut* och *i stort sett* för den muntliga delen (21 % markerade *i viss mån* och 7 % hade kryssat för alternativet *absolut inte*). För den skriftliga delen markerade 75 procent även i år alternativen *absolut* eller *i stort sett* och 18 procent markerade *i viss mån* medan endast 3 procent hade kryssat för *absolut inte*.

Det som oroar lärarna och som många kommenterar är risken för att olika lärare gör olika bedömning av likartade svar, dvs. att det är svårt att skilja kvalitativt olika svar åt och att lärare inte ser kvalitet i svaren på riktigt samma sätt. Detta är ju en springande punkt och gäller framför allt uppgifterna med öppna svar och särskilt dem som berör citat. Vi har vid flera prov gjort en liten undersökning av en sådan kontroversiell fråga på följande sätt. Slumpvis valdes 30 elevlösningar ut och presenterades för fyra stycken oberoende bedömare, vana lärare som dock inte själva arbetat med just detta prov i sina klasser. De ombads bedöma svaren på en skala från 1 till 3. Vi jämförde därefter deras bedömningar, dels inbördes, dels i förhållande till den bedömning elevernas lärare gjort. Samstämmigheten var mycket hög och korrelationen uppgick till 0,9. Bara i ett enstaka fall skilde det mer än två steg i bedömarens markeringar. En viss tendens kunde skönjas, nämligen att elevens egen lärare emellanåt varit något mer generös och t.ex. gjort markeringen 2 mot de oberoende bedömarens sammantagna 1,4. Vi kommer att fortsätta att så långt möjligt pröva pålitligheten i bedömningen på detta och andra sätt.

Av de svarande lärarna har 90 procent använt resultatprofilen och 7 procent har avstått. Att använda resultatprofilen som ett sätt att summera provresultatet anser 41 procent är *bra* och 44 procent tycker att det är *ganska bra* medan 5 procent tycker att det är *ganska dåligt* och 3 procent tycker att det är *dåligt*.

En intressant fråga att ställa är vilken information läraren får genom provet. Det är rimligt att anta att provet i allmänhet bekräftar vad man redan vet men att man som lärare ser nya sidor hos en del av eleverna. Så verkar det också, enligt svaren på lärarenkäten, förhålla sig. Drygt hälften (58 %) svarar att de fått ny kunskap om *några elever*. Några lärare (17 %) svarar att det gäller *alla* eller *de flesta* elever, vilket möjligen kan bero på att de är nya som lärare i klassen.

På frågan om i vilken grad provet som helhet varit ett stöd inför lärarens uppgift att sätta slutbetyg svarar på en fyragradig skala 16 procent *i hög grad* och 66 procent *till viss del*. *I liten utsträckning* svarar 14 procent och endast 1 procent har svarat *inte alls*. Både frågan och svaren är intressanta, framför allt för att det inte går att säga vilket svar man helst skulle vilja ha. Proven ska ju vara stödande och utgöra en del i lärarens bedömningsunderlag. Samtidigt verkar det, med de svar som lärarna givit, vara ett betryggande utrymme kvar för att i betygsättningen väga in allt det arbete som tidigare utförts.

Då det gäller frågorna om klassen och klassens reaktioner på proven har 98 respektive 92 procent skrivit kommentarer. Synpunkter från lärare som undervisar elever med särskilda behov och förslag på hur provet kan anpassas för dessa elever har getts av 17 procent. Glädjande nog har 36 procent haft övriga synpunkter och förslag till förändringar och förbättringar av provet. Vi beaktar naturligtvis dessa kommentarer i det pågående konstruktionsarbetet.

3. Ämnesprovet i matematik

Katarina Kjellström

PRIM-gruppen

Lärarhögskolan i Stockholm

Ämnesprovet i matematik 2001 liknade till sin utformning provet som gavs 2000. Den enda skillnaden var att det muntliga delprovet ersatts med ett delprov som bestod av ett par/grupparbete. Däremot var det stora förändringar i hur elevlösningarnas kvalitet skulle bedömas och hur provbetyget utifrån denna bedömning skulle sättas.

När provet konstruerades gjordes bedömningar av uppgifternas innehåll och elevlösningarnas kvalitet utifrån kursplanen och betygskriterierna. De olika uppgifterna kategoriserades och elevlösningarna analyserades och bedömdes. För att tydliggöra de kvalitativa nivåerna som finns i mål att uppnå och i betygskriterierna gavs vid bedömningen g-poäng och vg-poäng. Några uppgifter på provet var markerade med en ∞ . Detta innebar att eleverna kunde visa MVG-kvaliteter enligt betygskriterierna 2000 i lösningen av dessa uppgifter.

Bedömningen av två mer omfattande uppgifter (Delprov A och Del B2) gjordes med stöd av varsin bedömningsmatris. Syftet med matrisen var dels att för lärare och elev visa på de olika kunskapsaspekter som kan bedömas dels att utifrån betygskriterierna beskriva olika kvalitativa nivåer inom varje kunskapsaspekt. Matrisen gav läraren hjälp att bedöma elevens arbete med hänsyn till tre aspekter: förståelse och metod, genomförande och analys samt redovisning och matematiskt språk. Dessutom kunde läraren med hjälp av matrisen omsätta sin bedömning i g- och/eller vg-poäng. Elevens totala resultat på ämnesprovet blev således ett antal g-poäng och ett antal vg-poäng. Beskrivningar av kravgränser för provbetygen Godkänd, Väl godkänd och Mycket väl godkänd gavs för provet som helhet. Förutom referensgruppens medlemmar deltog många aktiva matematiklärare i bedömningsarbetet när gränserna för respektive provbetyg fastställdes.

Provöversikt

Ämnesprovet i matematik för skolår 9 bestod av tre delprov. Par/gruppuppgiften kunde eleverna arbeta med när som helst under provperioden vecka 4 - 20, medan de övriga delproven skulle göras på de båda fastställda provdagarna, 5 april 2001 - Delprov B och 7 maj 2001 - Delprov C.

Delprov A – par/grupparbete med problemlösning

Detta delprov prövade elevens förmåga att ta del av och använda information samt förmågan att lyssna till, följa och pröva andras förklaringar och argument. Det prövade också elevens förmåga att ställa upp och lösa problem samt reflektera över och tolka sina resultat. Delprov A bestod av två delar. Eleverna fick först diskutera några uppgifter i par eller i grupp och därefter lösa en liknande uppgift individuellt. Provtiden var 60 minuter. Läraren gjorde en helhetsbedömning av elevens individuella arbete utifrån betygskriterier, bedömningsanvisningar och med stöd av en uppgiftsspecifik bedömningsmatris. Resultatet av bedömningen blev ett antal g- och vg-poäng.

Delprov B

Detta delprov bestod av två delar Del B1 (kortsvar) och Del B2 (problemlösning). Provtiden var 80 minuter för båda provdelarna tillsammans. Först besvarade eleverna kortsvarsdelen och övergick sedan till att lösa en ”mer omfattande” uppgift. Eleverna fick själva avgöra när de vill lämna in kortsvarsdelen och börja använda miniräknare.

Del B1 – kortsvar (tal och symboluppfattning)

Denna del prövade framför allt elevens taluppfattning och grundläggande färdigheter i räkning med naturliga tal, bråktal, tal i decimalform och procent. Några uppgifter prövade elevens förmåga att ställa upp enkla algebraiska uttryck och lösa enkla ekvationer. Del B1 bestod av 20 kortsvarsuppgifter och eleverna uppmanades att räkna i huvudet. Detta var det enda delprov där miniräknare inte fick användas. Läraren bedömde svaren med g- eller vg-poäng.

Del B2 – problemlösning (en ”mer omfattande” uppgift)

Denna del prövade elevens förmåga att ställa upp och lösa problem samt reflektera över och tolka sina resultat, dra slutsatser och generalisera. Det prövade också elevens förmåga att kritiskt ta ställning till matematiskt grundade beskrivningar samt elevens förmåga att uttrycka sina tankar skriftligt. Del B2 bestod av en ”mer omfattande” uppgift av undersökande karaktär. Läraren gjorde en helhetsbedömning av elevens arbete utifrån betygskriterier, bedömningsanvisningar och med stöd av en uppgifts-specifik bedömningsmatrix. Resultatet av bedömningen blev ett antal g- och vg-poäng.

Delprov C – problemlösning (temadel)

Detta delprov prövade elevens förmåga att ställa upp och lösa problem samt reflektera över och tolka sina resultat samt bedöma deras rimlighet. Det prövade också elevens förmåga att uttrycka sina tankar skriftligt. Delprov C bestod av 10 uppgifter varav flera med deluppgifter. Uppgifter var samlade runt temat ”Tåggluffa i Europa”. Tema-innehållet styrde i vilken ordning uppgifterna var organiserade. Provtiden var 80 minuter. Vid bedömningen av elevlösningarna tillämpades positiv poängsättning med g- och vg-poäng med stöd av bedömningsanvisningar.

Bedömning och provbetyg

Beskrivningar av kraven för provbetygen Godkänd, Väl godkänd respektive Mycket väl godkänd gavs för *provet som helhet*. Elevens resultat på de olika provdelarna lades ihop och blev då en poängsumma bestående av g-poäng och vg-poäng. För provbetyget Godkänd krävdes ett minsta antal poäng totalt. För provbetyget Väl godkänd krävdes att en viss totalpoäng uppnåtts varav ett minst visst antal utgjordes av vg-poäng. För att erhålla provbetyget Mycket väl godkänd skulle eleven ha fler vg-poäng än vad som gäller för provbetyget Väl godkänd samt ha visat MVG-kvaliteter på några av de α -märkta uppgifterna.

Drygt hälften av lärarna (58 %) ansåg att det var bra att sätta provbetyg på provet som helhet och drygt en tredje del (34 %) ansåg att det var ganska bra. Endast sju procent ansåg att det var mindre bra.

Resultat på provet

I tabell 3.1 redovisas resultaten i form av betygsfördelningen för provet som helhet. Drygt var åttonde elev nådde inte godkändnivån på provet som helhet. Var trettonde elev saknade terminsbetyg från höstterminen 2000. Vid en jämförelse med de terminsbetyg eleverna fick i matematik hösten 2000 visade det sig att cirka 70 procent fick samma provbetyg som terminsbetyg medan cirka 18 procent fick ett lägre provbetyg än terminsbetyg och cirka 13 procent fick ett högre provbetyg än höstterminsbetyg. Drygt en tredjedel av eleverna som ej uppnådde målen enligt terminsbetyget fick provbetyget Godkänd och ungefär en åttodel av eleverna med terminsbetyget Godkänd och Väl godkänd fick ett högre provbetyg. Av eleverna med terminsbetyget Mycket väl godkänd fick cirka en tredjedel provbetyget Väl godkänd.

Tabell 3.1. Betygsfördelningar för ämnesprovet i matematik.

	Andel (%) elever med betyget				Antal elever
	Ej uppnått målen	G	VG	MVG	
Provbetyg*	13	51	27	9	9 399

* Endast elever som deltog i alla delprov erhöll provbetyg.

Eftersom inga gränser för delprovsbetyg gavs, finns inte något skattat provbetyg i matematik (se kapitel 1 och bilaga 3).

Andelen elever som ej nådde målen på detta ämnesprov var mindre än våren 2000 och andelen elever med provbetyget Mycket väl godkänd var större. Jämförelser bör dock göras med försiktighet eftersom antalet uppgifter minskats, vilket gett eleverna längre tid per uppgift. Att andelen med provbetyget Mycket väl godkänd ökat beror troligen på att det för första gången även angavs kravgränser för detta provbetyg.

Det är svårt att jämföra resultatet på delprovsnivå med tidigare prov eftersom inga delprovsbetyg gavs detta år. Den genomsnittliga lösningsproportionen för kortsvarsdelen har dock varit relativt lika (drygt 60 %) under de fyra år som ämnesprov givits. På de delprov som motsvarar Delprov C (problemlösning inom ett tema) har den genomsnittliga lösningsproportionen minskat under dessa fyra år. En förklaring till detta kan vara att vi successivt försökt att bredda uppgifterna för att också passa elever med kunskaper på MVG-nivå.

En jämförelse mellan delproven på årets prov visar att lösningsproportionen för totalpoängen (summa g- och vg-poäng) på delproven var lägst på Delprov C (42 %) och högst på Del B1 (61 %). Om man jämför lösningsproportionen för endast g-poängen på de olika delproven var den lägst för Delprov C (59 %) och högst för Delprov A (82 %).

Resultat Delprov A – par/grupparbete med problemlösning

Uppgiften prövade framför allt elevernas kunskaper inom kunskapsområdet algebra. Under par/grupparbetet fick eleverna studera och diskutera olika sätt att uttrycka samband, med text, med siffror, med bild och med symbolspråk. Under det individuella arbetet skulle de lösa uppgifter där de skulle tolka en text och använda de olika formerna för att uttrycka samband. Elevernas arbete med den individuella uppgiften bedömdes med stöd av en uppgiftsspecifik bedömningsmatris och ett antal bedömda autentiska elevarbeten. Resultatet av bedömningen kunde bli högst 13 poäng varav 7 vg-poäng. Det fanns också möjlighet att visa MVG-kvalitet vid lösningen av uppgiften.

Tabell 3.2. Fördelning av totalpoängen på Delprov A uppdelat på kön.

Kön	Andel (%) elever i poängintervallen				
	0 - 2	3 - 5	6 - 8	9 - 11	12 - 13
Flickor	4	35	29	18	14
Pojkar	6	38	27	17	12

Totalpoängen ger inte en fullständig bild eftersom det till exempel bland dem som hade 6 poäng var 66 procent som hade 6 g-poäng, 25 procent som hade 5 g-poäng och 1 vg-poäng och 9 procent som hade 4 g-poäng och 2 vg-poäng. Anledningen till att poängfördelningen kan bli på detta vis finns i bedömningsmatrisen. En elev kan mycket väl visa vg-kunskaper i en aspekt men bara g-kunskaper i en annan.

Resultat Del B1 - kortsvar (tal och symboluppfattning)

I årets prov var denna provdel precis som förra året inlagd på en fast skrivdag. Antalet uppgifter var bara 20 till skillnad från tidigare år då det varit 30 uppgifter. Tidspressen var också mindre beroende på att eleverna själva fick avgöra då de ville byta från Del B1 till Del B2. Resultatet av bedömningen kunde bli högst 20 poäng varav 8 vg-poäng.

På uppgifterna i Del B1, som endast prövade grundläggande begrepp, hade de uppgifter som gav g-poäng en lösningsproportion på mellan 52 och 91 procent. På de uppgifter som gav vg-poäng varierade lösningsproportionen mellan 14 och 52 procent.

En av uppgifterna som gav g-poäng handlade om att beräkna priset på en vara om man fick 15 procents rabatt. Denna uppgift löste endast 65 procent av eleverna korrekt. Av de elever som besvarat uppgiften på ett felaktigt sätt svarade en sjättedel med rabatten och en lika stor andel drog bort 15 kronor i stället för 15 procent. Övriga felaktiga svar var svårare att tolka. I den uppgift som hade lägst lösningsproportion (14 %) skulle eleverna bestämma medianen ur ett stolpdiagram.

Pojkarna hade en något högre lösningsproportion än flickorna på åtta av de tjugo uppgifterna och flickorna hade en högre lösningsproportion på fem av uppgifterna. Särskilt stor skillnad till pojkarnas fördel var det på uppgifter som handlade om procentberäkningar, storleksuppfattning av decimaltal och bråk samt förståelse av innehållsdivision. Flickorna var bl.a. bättre på multiplikation av två- och tresiffriga tal samt på överslagsräkning av en multiplikation med decimaltal mindre än ett.

Resultat Del B2 – problemlösning (en ”mer omfattande ” uppgift)

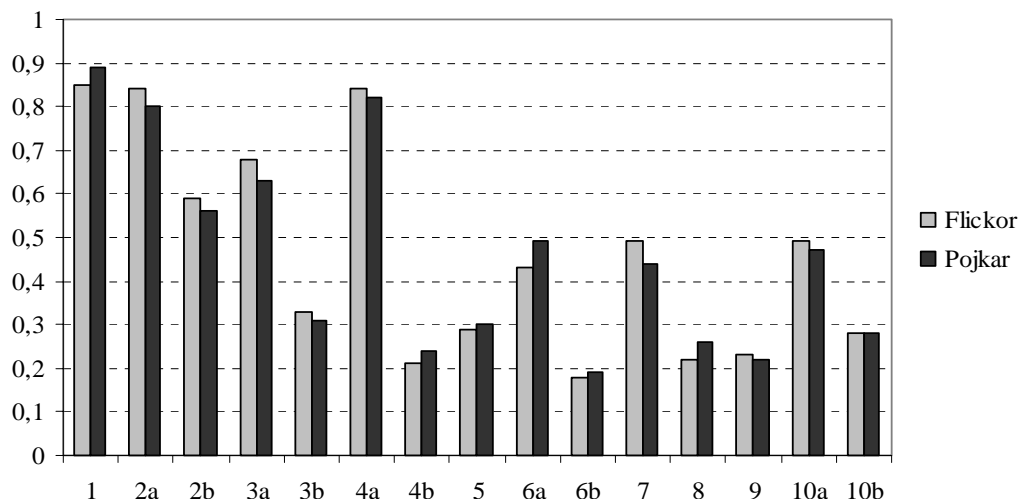
I uppgiften beskrevs olika modeller för att beräkna växlingsavgifter och eleverna skulle jämföra dessa olika modeller. Uppgiften prövade framför allt elevernas kunskaper inom kunskapsområdet aritmetik, men även statistik och funktionslära. Elevernas arbete med denna uppgift bedömdes med stöd av en uppgiftsspecifik bedömningsmatris och ett antal bedömda autentiska elevarbeten. Resultatet av bedömningen kunde bli högst 13 poäng varav 7 vg-poäng. Det fanns också möjlighet att visa MVG-kvalitet vid lösningen av uppgiften.

Tabell 3.3. Fördelning av totalpoängen på Del B2 uppdelat på kön.

Kön	Andel (%) elever i poängintervallen				
	0 - 2	3 - 5	6 - 8	9 - 11	12 - 13
Flickor	19	25	28	24	4
Pojkar	18	28	29	21	4

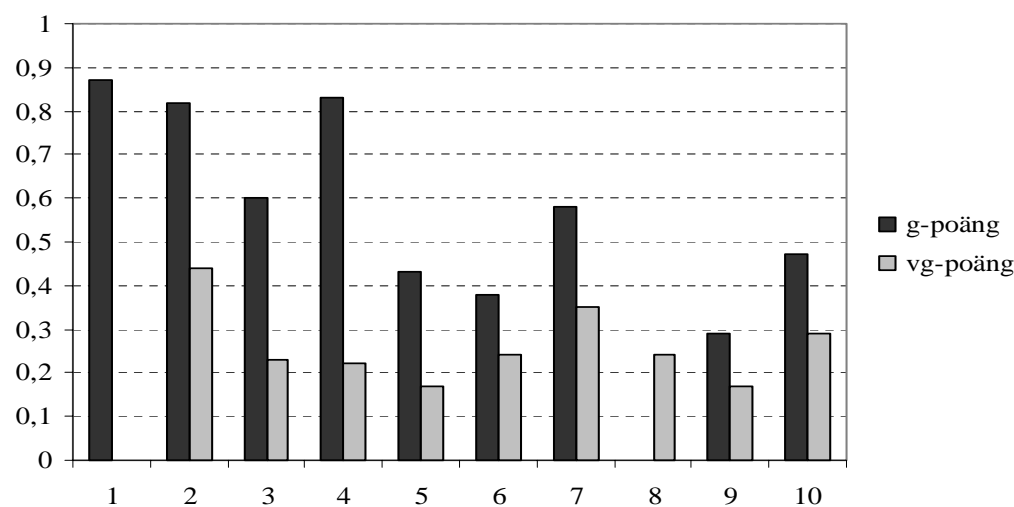
20 procent av lärarna ansåg att denna provdel var för svår. Delprov A och Del B2 bedömdes på ett likartat sätt och vid en jämförelse av resultaten ser man att Del B2 var svårare. Dels verkar det som det vara svårare att förstå uppgiften dels var det svårare att genomföra en bra lösning.

Resultat Delprov C – problemlösning (temadel)

Figur 3.1. Lösningsproportion (p-värden) för uppgifterna från Delprov C, uppdelat på kön. Anm: Uppgifterna är baserade på 1 377 elevlösningar.

På detta delprov var det ingen större skillnad på pojkars och flickors prestationer. På några uppgifter hade flickorna en högre lösningsproportion än pojkarna. Det var framför allt de uppgifter där man skulle beskriva, motivera och förklara (uppgift 2 och 7) och de uppgifter där man skulle läsa av en tabell (uppgift 2 och 3) som flickorna klarade bättre än pojkarna. Skala och area (uppgift 6), sannolikhet (uppgift 8) och procent (uppgift 1) klarade pojkarna bättre än flickorna. Pojkarna klarade uppgifter som innehöll procenträkning bättre än flickorna på alla delprov.

Figur 3.2. Lösningsproportion för g-poäng respektive vg-poäng för uppgifterna i Delprov C. Anm: Uppgifterna är baserade på 1 377 elevlösningar.

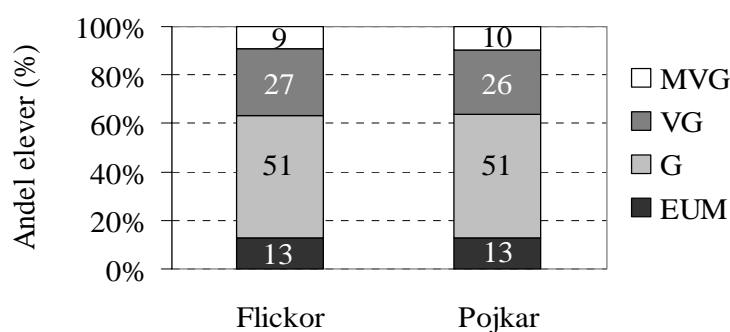

Som framgår av figur 3.2 gavs både g- och vg-poäng på de flesta uppgifterna. Det var bara uppgift 1 som gav enbart g-poäng och uppgift 8 som gav enbart vg-poäng. Även på uppgifter som låg sent i provet var det förhållandevis lätt att få g-poäng.

Nästan hälften av lärarna ansåg att provtiden för detta delprov var för kort. Antalet uppgifter var färre än tidigare år men tidigt i provet fanns en utredande uppgift som eleverna ofta överarbetade. Det syns på andelen elever som hoppat över uppgifter att eleverna haft ont om tid. Redan uppgift 3b hoppade 13 procent över. Eleverna hoppade i större utsträckning över uppgifter med många vg-poäng och de som var markerade med en α , dvs. de uppgifter där eleverna kunde visa MVG-kvaliteter. Allra störst andel hade hoppat över uppgift 9 (35 %). Denna uppgift kunde ge 2 g-poäng och 2 vg-poäng och var markerad med α . En annan förklaring till att eleverna har hoppat över uppgift 9 kan vara att den bestod av sex rader text som eleverna inte orkat läsa och tolka.

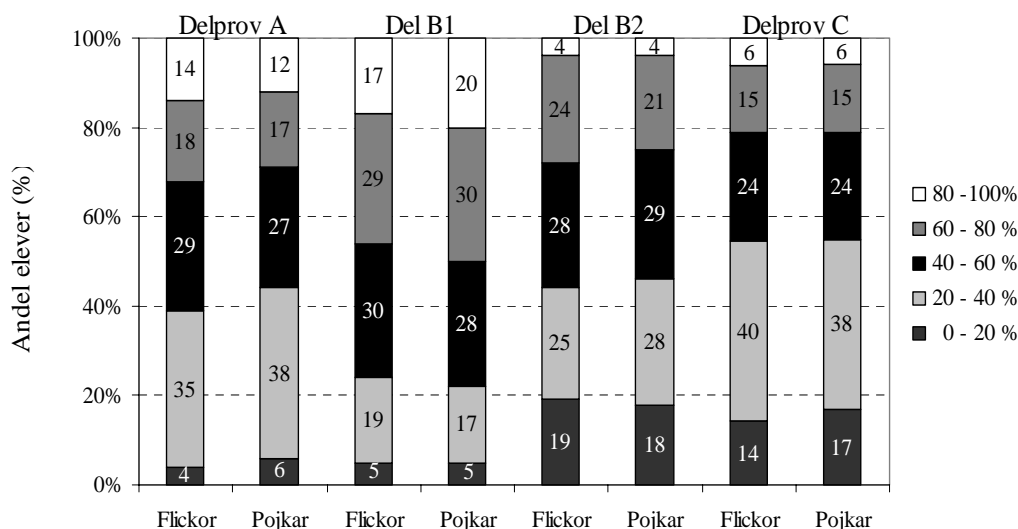
Flickors och pojkars resultat på ämnesprovet i matematik

I figur 3.3 visas provbetygsfördelningen per kön. Av figuren framgår att det inte heller i år fanns några skillnader vad gäller provbetygen mellan pojkar och flickor.

Figur 3.3. Betygsfördelningar för provbetyg i matematik, uppdelat på kön.

I figur 3.4 visas fördelningen av totalpoängen per delprov uppdelat på kön. För att kunna jämföra resultaten mellan de olika delproven har totalpoängen på respektive delprov delats upp i fem lika stora delar (0-20 % innebär att eleven fått mellan 0 och 20 procent av totalpoängen på delprovet osv.).

Figur 3.4. Poängfördelningen på delprovsnivå, uppdelat på kön.

Dessa resultat på delprovsnivå visar att flickorna presterade något bättre resultat på Delprov A och Del B2 eftersom det är en något större andel flickor med många poäng. Liknande typ av utredande uppgifter har även tidigare år klarats bättre av flickorna. Precis som tidigare år presterade pojkarna ett något bättre resultat på kortsvarsdelen (Del B1) än flickorna.

Lärarenkäten

Nästan alla lärare (96 %) tyckte att den information de fick före provet var tillräcklig och lika stor andel ansåg att ämnesprovet speglar ämnessynen i kursplanen.

För de flesta lärarna (70 %) innebar ämnesprovet att de ändrade uppfattning om några elevers kunskaper i matematik. Drygt en fjärdedel ändrade dock inte uppfattning om någon elev.

Andelen lärare som ansåg att provet som helhet gav stort eller mycket stort stöd när de skulle sätta slutbetyg har ökat under de fyra år som ämnesprovet funnits. 1998 var det 67 procent, 1999 var det 77 procent, 2000 var det 85 procent och i år var det 88 procent som ansåg detta. Att denna andel ökat kan tolkas som lärarna successivt lärt sig att använda ämnesprovet som det är tänkt, nämligen som stöd och inte som styrinstrument.

Så gott som alla lärare (minst 79 %) ansåg att svårighetsgraden var lagom på alla provdelar. Få lärare (3 %) tyckte att Del B1 (kortsvar) var för svår medan motsvarande andel för Delprov A var 11 procent, Del B2 20 procent och Delprov C 15 procent.

Bedömningen av elevernas arbete på uppgifterna var uppdelade på g- och vg-poäng. Nio av tio lärarna ansåg att detta var bra eller acceptabelt: *"Eleverna får mer förståelse för G/VG nivå"*, *"Bra med olika nivåer och kvaliteter"*, *"Tycker att det riktar in rättningen mot kvalitetstänkande"*. Några lärare är mindre entusiastiska: *"Bättre med G- och VG-uppgifter. Krångligt. Ohanterligt. Inte verklighetsanpassat."*

Beskrivningen av provbetyg gavs bara för provet som helhet. 55 procent av lärarna ansåg att detta var bra och 34 procent att det var acceptabelt: *"Det motsvarar betygsättningen. Vi ger inte delbetyg på taluppfattning, algebra, geometri osv."* Vissa problem upplevdes också när inge delprovsbetyg gavs: *"Svårt att ge eleverna feedback innan alla proven är gjorda"*.

Lärarnas åsikter om bedömningsanvisningarna var olika beroende på delprov. För Delprov C ansåg 84 procent av lärarna att de absolut eller i stort sett fick ett tillräckligt underlag för sina egna bedömningar av våra anvisningar. För Del B2 var motsvarande andel 70 procent och för Delprov A 69 procent. Till hjälp vid bedömningen av Delprov A och Del B2 fanns uppgiftsspecifika bedömningsmatriser. De flesta lärare (82 %) ansåg att matrisen underlättade bedömningen och nästan lika stor andel (75 %) ansåg att det var värt arbetsinsatsen att använda den.

Drygt 80 procent av lärarna ansåg att gränsen för Godkänd var rimlig, medan 13 procent ansåg att den var för låg. Över 90 procent av lärarna ansåg att gränserna för Väl godkänd och Mycket väl godkänd var rimliga. Eftersom betygskriterier för Mycket väl godkänd kom först 2000, var detta första gången som det fanns beskrivningar av kravgränsen för provbetyget Mycket väl godkänd. Svårigheten att bedöma MVG-kvalitet togs upp av många lärare i enkäten: *"Svårt att bedöma MVG-kvalitet, bör vara flera uppgifter att bedöma detta på"*.

Sammanfattning och kommentarer

Nio av tio lärare ansåg att det var bra att kravgränserna gavs för provet som helhet vilket illustreras av följande lärarkommentar: *"Bra, därför att det ger en helhetssyn på elevens kunskaper"*. Lika stor andel ansåg att det var bra med g- och vg-poäng *"Det följer läroplanens beskrivning och upplägg för målen på olika nivåer"*.

Enligt lärarenkäten ansåg de flesta lärare (80 %) att provet som helhet var bra eller ganska bra: *"Mycket bra prov. Det blir bättre hela tiden"*. Många har motiverat varför man tyckte att det var bra. De mest frekventa orsakerna var att provet var brett, heläckande, varierande och verklighetsanknutet samt att provet prövade tänkande, förståelse och problemlösning: *"Bredden var utmärkt, frågorna verklighetsförankrade"*, *"De visar genomtänkta riktlinjer för vilka kunskaper som krävs i matematik. Läromedlen är inte alltid lika bra på att följa kursplanen."* Bland de lärare som tyckte att provet var mindre bra var de vanligaste orsakerna att texten var för svår eller att provet var för jobbigt för elever och/eller lärare: *"Oerhört svårt att rätta på ett objektivt sätt"*, *"För mycket text och för lite 'vanlig' matte"*.

Vad gäller bedömningsmatrisen framkom det, i lärarenkäten år 2000, önskemål om att göra den enklare att använda. Till detta prov har vi därför minskat antalet aspekter och dessutom gjort matrisen uppgiftsspecifik. De flesta lärare ansåg i år att matrisen underlättade bedömningen.

I god tid före provet fick alla skolor information om hur provet skulle se ut och tips om att hämta ett demonstrationsprov med fullständiga bedömningsanvisningar från PRIM-gruppens eller Skolverkets hemsida. Endast 35 procent av lärarna som besvarat enkäten har använt informationen på nätet. Det viktigaste med demonstrationsprovet är bedömningsanvisningarna. Förhoppningsvis ökar andelen lärare som använder nätinformationen till kommande prov, så att eleverna vet hur deras kunskaper kommer att bli bedömda.

4. Ämnesprovet i engelska

Gudrun Erickson

**Enheten för språk och litteratur / Institutionen för pedagogik och didaktik
Göteborgs universitet**

Ämnesprovet i engelska vårterminen 2001 bestod liksom tidigare av tre delar: *Part A*, *Part B* och *Part C* med fokus på muntlig interaktion och produktion, receptiv förmåga respektive skriftlig produktion. Det övergripande temat för hela provet var *Choices and Opportunities*, vilket på olika sätt återspeglades i delproven. Ambitionen var att provet i så stor utsträckning som möjligt skulle konkretisera kursplanens (Kursplan 2000) kommunikativa och interkulturella språksyn. Samtliga delprov var till viss del integrerade, dvs. krävde kompetens inom flera delområden av engelsk språkfärdighet. I *Part A* prövades bl.a. muntlig interaktion, dvs. förmågan att både kunna tala engelska och förstå vad kamraterna sade, alltså samtala; i de receptiva delarna krävdes i flertalet uppgifter att eleverna skulle formulera sina svar i skrift på begriplig engelska etc. Strävan var också att den engelskspråkiga världens kultur i vid mening skulle återspeglas i provet i möjligaste mån, t.ex. i de olika teman och texter som presenterades. De olika delprovens relation till kursplanen i engelska visades i en s.k. *test specification*, som ingick i lärarmaterialet. I denna preciserades också vilka mål som inte prövades i ämnesprovet, t.ex. elevernas förmåga att reflektera över och dra slutsatser om sitt sätt att lära sig engelska.

Provets innehåll

Part A, det muntliga provet, innebar att två till fyra elever i taget samtalade med varandra enligt en given modell. Det kunde genomföras när som helst från det att proven kommit till skolorna i januari t.o.m. slutet av maj. *Part B* bestod av två avsnitt som genomfördes på en och samma dag, med en paus emellan. I den första delen fokuserades elevernas förmåga att läsa och förstå texter av olika slag, i den andra deras förmåga att lyssna till och förstå olika varianter av talad engelska. Provtyperna i B-delen varierade mycket med avseende på innehåll, svårighetsgrad och fråge-/svarstyp, och det fanns en svårighetsmässig progression såväl inom som mellan de olika uppgifterna. *Part B* genomfördes på en fast provdag, den 14 mars, i hela landet. Detsamma gällde *Part C*, som genomfördes den 23 mars. I detta delprov kunde eleverna välja mellan två olika ämnen för skriftlig produktion, dessa liksom övriga uppgifter relaterade till provets övergripande tema. Även i denna del fanns en viss stegring av komplexitet i de olika förslag som gavs till eleverna inom ramen för respektive ämne.

Bedömning

De interaktiva/produktiva delarna A och C helhetsbedömdes kvalitativt med stöd av ett antal faktorer baserade på den språksyn som kommer till uttryck i kursplanen, samt ett antal kommenterade och bedömda, autentiska elevexempel. Bedömningen resulterade här i betyg. Bedömningen av B-delen ledde till en total poängsumma för delprovet. Merparten av uppgifterna i denna del gav noll eller ett poäng, men det fanns också uppgifter där en differentierad poängbedömning tillämpades. I dessa kunde eleverna få mellan noll och tre poäng beroende på svarets, främst innehållsliga, kvalitet. Förutom generella riktlinjer gavs även i *Part B* ett antal autentiska elevexempel som stöd för bedömningen.

Slutligen vägdes resultaten på de tre provdelarna samman till ett provbetyg enligt givna, för detta prov delvis nya, anvisningar. I det sammanvägda betyget vägde de interaktiva/ produktiva *Part A* och *C* (tala/samtala och skriva) lika tungt som den receptiva *Part B* (läsa och lyssna). Resultaten presenterades i en resultatprofil på provet, där lärarna markerade de olika delresultaten samt det sammanvägda provbetyget. I profilen fanns även utrymme för eleven och läraren att lämna kommentarer kring resultaten.

Eftersom de reviderade kursplanerna, som trädde i kraft den 1 juli 2000, innehåller kriterier för betyget Mycket väl godkänd, gavs i Äp 9 för år 2001 för första gången exempel på och poänggränser för detta betygssteg. I läromaterialet presenterades för *Part A* och *Part C* ett flertal elevexempel som illustrerade de tre betygsstegen, och för *Part B* gavs minimipoänggränser för samma betygsnivåer. Dessa exempel och gränser hade arbetats fram i samarbete med stora grupper av lärare, vissa av dem med engelska som modersmål.

Antal redovisade elevresultat

Analyserna av ämnesprovet i engelska 2001 bygger på rapporterade resultat för sammanlagt 10 360 elever. Av dessa är 49 procent flickor och 51 procent pojkar.

Resultat på delproven samt sammanvägt provbetyg

I tabell 4.1 presenteras betygsfördelningen på de tre delproven samt det sammanvägda provbetyget (observera att de procentuella fördelningarna anges i heltal och att avrundningen gör att summan inte alltid blir hundra). Bortfallet för ämnesprovet i engelska var sju procent för det sammanvägda provbetyget och två procent för det skattade provbetyget (se även kapitel 1 och bilaga 2).

Tabell 4.1. Betygsfördelning för samtliga delprov och totalt för ämnesprovet i engelska.

Delprov	Andel (%) elever med betyget				Antal elever
	Ej uppnått målen	G	VG	MVG	
<i>A (oral interaction and production)</i>	3	44	40	14	9 895
<i>B (receptive skills)</i>	7	34	45	14	10 093
<i>C (written production)</i>	5	47	37	12	10 058
Sammanvägt Provbetyg*	4	39	45	13	9 654
Skattat Provbetyg**	4	39	45	12	10 127

* Endast elever som deltagit i alla delprov redovisas.

** Fördelningen bygger på en skattning av provbetyget för de elever som ej deltagit i alla delprov samt angivet provbetyg för de elever som genomfört alla delprov, se kapitel 1 och bilaga 3.

De allra flesta elever lyckades, liksom tidigare år, bra på ämnesprovet i engelska. Endast ca fyra procent nådde inte betyget Godkänd och något mer än hälften presterade resultat på nivåerna Väl godkänd och Mycket väl godkänd. Det kan konstateras att resultatet på årets prov därmed i mycket liknar utfallet på de tre tidigare ämnesproven. Bortfallet var mycket litet men varierade något mellan delarna: drygt fyra procent av eleverna deltog inte i *Part A*, medan motsvarande siffror för *Part B* och *C* var knappt tre procent.

Delproven

Resultaten på ämnesprovets tre delar uppvisar vissa likheter, men skillnader mellan betygsstegens fördelning finns också. Generellt kan konstateras att andelen elever som inte nått målen genomgående är liten – mellan 3 och 7 procent – och att betyget Mycket väl godkänd på samtliga delprov uppnåddes av mellan 12 och 14 procent av eleverna.

Resultaten på *Part A* och *Part C*, det muntliga provet och den fria skriftliga produktionen, var tämligen lika. Runt 50 procent av eleverna bedömdes här ha nått över godkändnivån – de fick alltså betygen Väl godkänd eller Mycket väl godkänd. Det finns dock en viss skillnad mellan den muntliga och den fria skriftliga delen: eleverna lyckades något bättre på *Part A*, där något fler fick de högre betygen. Andelen elever som inte ansågs ha uppnått målen var dessutom mindre i *Part A* än i *Part C*. Detta innebär alltså att elevernas förmåga att tala och samtala på engelska bedömdes som något bättre än deras förmåga att skriva fritt. Samma tendens har noterats tidigare.

I *Part A* talade två till fyra elever tillsammans kring ämnet *Spending Your Time*. Uppgiften inleddes med en mera produktiv del, där var och en skulle berätta litet mera sammanhängande om den egna fritiden. Därefter övergick provet till att bli mera interaktivt. Eleverna uppmanades att argumentera och diskutera utifrån ett antal påståenden. Dessa var medvetet något provokativt formulerade för att inspirera till riktiga diskussioner. Lärarna rekommenderades att spela in samtalen på band för att på så sätt kunna göra sin bedömning i efterhand och då också ha möjlighet att be någon annan lärare lyssna och ge sina synpunkter.

I *Part C* fick eleverna välja mellan två olika ämnen att skriva om. Ämnena var av olika karaktär, detta för att så många elever som möjligt skulle komma till sin rätt. Det ena ämnet, *Simply the Best*, var mera strukturerat, medan det andra, *I Can't Live Without...*, gav möjlighet till ett mera fritt berättande. Det senare ämnet valdes av något fler elever (59 %). Liksom tidigare år fanns vissa könsskillnader i valet av ämnestyp: hela 71 procent av flickorna valde att skriva om det mera berättande ämnet *I Can't Live Without...*. Bland pojkarna var preferenserna inte lika uttalade, men något fler föredrog här det mera strukturerade ämnet *Simply the Best*. Detta gällde i synnerhet pojkar med högre betyg i engelska. Det visar sig däremot att pojkar med något svagare kunskaper var mer benägna att skriva om det minst strukturerade, friare ämnet.

Spridningen i resultat var störst i *Part B* som fokuserade receptiv förmåga. Knappt 7 procent av eleverna nådde här inte kravgränsen för betyget Godkänd. Samtidigt presterade 59 procent resultat över godkändnivån, vilket är fler än i de två andra delproven. B-delen var uppdelad i två avsnitt, B 1 och B 2, som prövade läsförståelse respektive hörförståelse. Texterna i B 1 var autentiska och representerade olika genrer, t.ex. faktatext, tidningstext och berättande text. I inspelningarna i B 2 förekom, liksom tidigare, engelska från olika delar av världen, i både lugnare och snabbare tempo. Även här byggde innehållet på autentiskt material.

Uppgiftstyperna i B-delen var medvetet varierade: det förekom såväl flervalssuppgifter som uppgifter med kortare och längre öppna svar. Dessutom fanns sist i *Part B 1* en del i vilken eleverna på engelska skulle förklara eller definiera sex stycken ord ur den längre lästext som föregick uppgiften. Denna ordförklaringsuppgift, *Can You Explain?*, som fokuserar en typ av strategisk kompetens, var den absolut svåraste för eleverna. Det kan vidare nämnas att de inledande uppgifterna i respektive B-del var de som eleverna

klarade absolut bäst – detta helt i linje med principen om progression inom respektive delprov.

Resultaten på *Part B 1* och *B 2* var likartade. Analyser visar att läs- och hörförståelseuppgifter med längre, öppna svar – föga förvånande – var relativt sett svårare för de allra svagaste eleverna, dvs. de som vid höstterminens slut och/eller på ämnesprovet i sin helhet inte bedömdes ha nått målen. Samma iakttagelse har gjorts tidigare, både i Äp 9 och andra prov i engelska.

Resultaten på Äp 9 visar följaktligen på en viss skillnad mellan elevernas receptiva och produktiva/interaktiva förmåga. Förenklat uttryckt innebär detta att ungdomar i dagens Sverige i regel förstår engelska något bättre än vad de förmår använda språket aktivt. Dessutom kan skillnad noteras mellan muntlig och skriftlig förmåga: eleverna talar engelska något bättre än de skriver. Resultaten kan sägas vara en illustration av det som brukar karakteriseras som ”taggiga profiler”, nämligen att elever – både enskilda och mera generellt – inte sällan presterar bättre inom något eller några delområden av språkfärdigheten. I ett samhälle som det svenska är det inte särskilt överraskande att den receptiva förmågan hos de flesta ungdomar är god eller mycket god, medan t.ex. den skriftliga kompetensen är något svagare. Livet utanför skolan bjuder för de allra flesta fler tillfällen till reception än till produktion, och möjligen är det också så att man i skolan arbetar något mera med förståelse av text och tal än med fri muntlig och skriftlig interaktion/produktion.

Det sammanvägda provbetyget³

Sammanställningen av provbetygen visar att ungefär 4 procent av eleverna inte nådde betyget Godkänd på ämnesprovet, 39 procent erhöll betyget Godkänd, 45 procent fick betyget Väl godkänd och 13 procent bedömdes ha presterat ett mycket väl godkänt resultat.

Provbetygen skiljer sig från elevernas betyg i engelska för höstterminen i skolår 9, i så måtto att ht-betygen var lägre än provbetygen. Fler elever (drygt 7 %) bedömdes vid höstterminens slut inte ha nått målen och fler bedömdes i ämnesprovet ha en språkfärdighet över betyget Godkänd. Analyser visar vidare att ungefär 70 procent av eleverna fick samma provbetyg som höstterminsbetyg, ca 22 procent ett högre och 7 procent ett lägre provbetyg. Detta liknar mycket vad som noterats i tidigare ämnesprov.

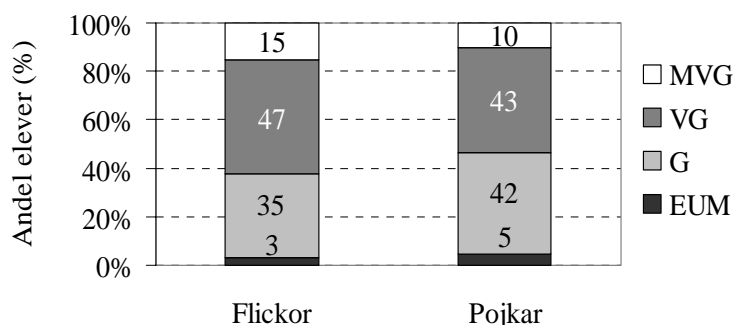
Att det finns skillnader mellan ht-betyg och provbetyg är självklart. Lärarnas bedömning vid betygsättningen på höstterminen grundar sig för det första på väsentligt mer än vad som kan bedömas i ett nationellt prov, hur brett detta än må vara. Även om provet är omfattande, är det dock bara *ett* bedömningstillfälle av många. Äp 9 är dessutom ett rent färdighetsprov, vilket innebär att det bidrar till bedömningen av elevernas språkfärdighet, oavsett hur denna har uppnåtts. Det fokuserar alltså inte processen – hur eleverna arbetat med sin engelska, vilket ansvar de tagit för sin inlärnin g etc. – vilket givetvis inkluderas i lärarnas totala bedömning. Dessutom finns säkerligen en tendens att ”ligga lågt” i betygsättningen på höstterminen i skolår 9, ett fenomen som ingalunda torde vara nytt.

---

³ Enligt beslut av Skolverket kommer framgent inga sammanvägningar till provbetyg att göras i de nationella proven.

Flickors och pojkars resultat på ämnesprovet i engelska

Analyser har gjorts av flickors och pojkars resultat på ämnesprovet. I figur 4.1 presenteras betygsfördelningen på det sammanvägda provbetyget uppdelat på kön.

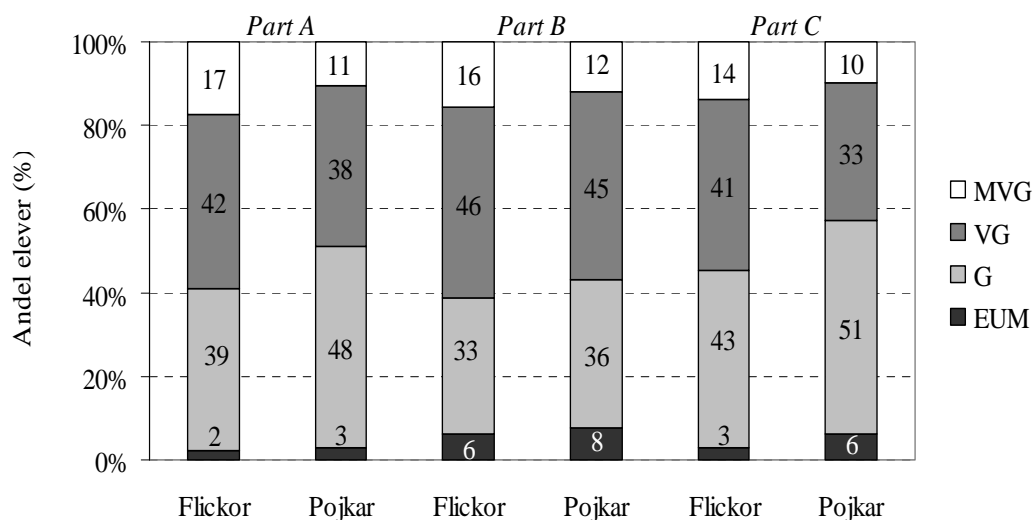

Figur 4.1. Betygsfördelningar för provbetyg i engelska, uppdelat på kön.

Anm: Endast de elever som deltagit i alla delprov och erhållit provbetyg redovisas.

Som framgår av figuren hade flickorna bättre resultat än pojkarna på ämnesprovet i engelska. Färre flickor än pojkarna nådde inte nivån för Godkänd och flickorna fick i större omfattning än pojkarna betyg över godkändnivån. Detta gällde både betyget Väl godkänd och Mycket väl godkänd. Även i detta avseende liknar utfallet det som noterats i de tidigare ämnesproven.

I figur 4.2 presenteras betygsfördelningen på de tre delproven uppdelat på kön.

Figur 4.2. Betygsfördelningar för delprovsbetyg i engelska, uppdelat på kön.

Flickornas bättre resultat på ämnesprovet i engelska återfinns framför allt i *Part C* (skriftlig produktion) och *Part A* (muntlig interaktion och produktion), medan differensen i *Part B* är betydligt mindre. I detta delprov härrör sig skillnaden framför allt från två uppgifter: en längre lästext, *Back to Nature*, och en relativt omfattande avlyssningsuppgift, *Home Is Here*. I båda dessa uppgifter dominerade frågor med egenproducerade svar – vissa av dem tämligen utförliga. Erfarenheter inte bara från Äp 9 visar att flickor ofta klarar denna typ av uppgift bättre än pojkarna. Säkerligen spelar också innehållet en icke oväsentlig roll. Det bör vidare noteras att pojkarna klarade uppgiften med orddefinitioner (*Can You Explain?*) bättre än flickorna, medan övriga uppgifter i *Part B* inte uppvisade några nämnvärda resultatskillnader mellan könen.

Slutligen kan påpekas, att könsskillnaderna i elevernas höstterminsbetyg i engelska i skolår 9 var större än i ämnesprovet – även här till flickornas fördel.

Sammanfattande kommentarer om elevernas resultat på ämnesprovet i engelska

De allra flesta elever lyckades liksom tidigare väl på ämnesprovet i engelska, vilket är mycket glädjande. Det bekräftar också den allmänna iakttagelsen att svenska ungdomar generellt sett, inte minst i ett internationellt perspektiv, är ”duktiga i engelska”. Resultaten svarar också väl mot kursplanens beskrivning av ”Mål som eleverna skall ha uppnått i slutet av det nionde skolåret” (utgångspunkten för betyget Godkänd) som ”den miniminivå av kunskaper”, över vilken de allra flesta elever inte bara kommer utan också ”skall komma”⁴. Det är dock ytterst väsentligt att inte slå sig till ro med de goda resultaten. Alla elever, även de som presterade allra bäst på provet, har ett självklart behov av och en självklar rätt att bredda och fördjupa sina kunskaper. Det är emellertid också viktigt att påpeka att det finns ett antal tusen ungdomar i Sverige som inte når kursplanens mål i engelska. Detta innebär att deras språkfärdighet knappast räcker till för att de skall kunna ta till sig information på engelska och själva använda språket aktivt för kommunikation, vilket är av mycket stor betydelse i vår alltmer internationaliserade värld.

Den både individuella och mera generella ”taggighet” i språkfärdighetsprofilen som är tydlig i resultaten är intressant. Detta gäller inte minst den skriftliga förmågan, som tycks vara den som hos de flesta är svagast. Även pojkars generellt sämre resultat bör uppmärksammas.

Resultat från lärarenkäten

Alla lärare som genomförde ämnesprovet ombads lämna sina synpunkter i den enkät som medföljde provet. Ungefär 750 enkäter från enskilda lärare eller grupper av lärare har skickats till Enheten för språk och litteratur vid Göteborgs universitet. Den övervägande majoriteten (92 %) av enkäterna kom från lärare i grundskolan, bara fyra procent från lärare i den grundläggande vuxenutbildningen, där provet också används. Övriga enkäter kom från lärare i specialskolan samt vid friskolor och vissa specialenheter.

Enkätsvaren visar att lärarnas reaktioner på Äp 9, liksom tidigare år, var mycket positiva. 97 procent ansåg att årets prov var bra och lika många att det i stor utsträckning speglade kursplanens ämnessyn. Många lärare framhöll liksom tidigare provets bredd och variation som positiv och rapporterade också att eleverna uppskattat ämnesprovet. 94 procent av lärarna ansåg sig ha haft stor nytta av bedömningsanvisningarna. Den nya modell för sammanvägning av delresultaten till ett provbetyg som introducerades i provet 2001 ansågs bra av 88 procent, en något lägre siffra än tidigare. Drygt 99 procent av lärarna ansåg att Äp 9 gav stöd när elevernas slutbetyg skulle sättas (24 % i mycket stor utsträckning, 62 % i stor utsträckning, 13 % i ganska liten utsträckning). Detta är givetvis positivt, eftersom provets främsta syfte just är att ge stöd för denna bedömning. Uppfattningen att provet bekräftade den egna bedömningen framfördes av många. Detta ansågs positivt av de flesta, men vissa lärare tolkade det som att provet därmed inte var lika behövligt. 46 procent av lärarna ansåg att provresultaten stämde mycket väl med den egna bedömningen, 52 procent att de stämde ganska väl.

---

⁴ Grundskolan – Kursplaner och betygskriterier; Skolverket 2000, sid. 5.

Part A

Det muntliga delprovet, *Spending Your Time*, ansågs bra eller acceptabelt av så gott som alla lärare som besvarade enkäten (99 %), och den stora majoriteten ansåg att svårighetsgraden var lagom. Temat uppfattades som vardagsnära och trevligt, och eleverna uppgavs ha haft lätt att komma igång och mycket att prata om. Många rapporterade också att eleverna varit mycket positiva både till att bli prövade muntligt och till den aktuella uppgiften. Majoriteten genomförde uppgiften i grupper med tre till fyra elever, men par-samtal förekom också.

Part A skickas ut tidigare än övriga provdelar, detta för att prövningen skall kunna spridas under hela vårterminen. Enkätsvaren visar att detta tycktes fungera väl. Ungefär 20 procent av lärarna uppgav att de börjat genomföra muntliga prövningar före mars månads ingång, och drygt 60 procent hade satt igång före påsk. Endast ca 8 procent avslutade den muntliga provomgången under den sista veckan i maj.

82 procent av lärarna uppgav att eleverna prövats på lektionstid och 31 procent att de spelat in de muntliga prövningarna på band. Det är beklagligt att andelen bandinspelade prövningar inte är större, eftersom inspelning har många fördelar. Inte minst ger det möjlighet till medbedömning, vilket givetvis är av stort värde.

Part A i ämnesprovet har från början haft mycket god acceptans, men det är tydligt att åsikterna successivt blivit alltmer positiva. Visserligen uppfattas provet ibland som praktiskt svårt att genomföra, men många lärare påpekar att en muntlig del är en viktig och nödvändig del av ämnesprovet, som man inte skulle kunna tänka sig att vara utan. En bidragande orsak till att provdelen får så positiva omdömen är säkerligen också att modellerna uppskattats mycket och att det bifogade exempelbandet av de allra flesta uppfattas som hjälp vid bedömningen.

Part B

Även provdelarna i den receptiva delen, *Part B*, mottogs generellt mycket positivt. Totalt gavs uppgifterna i genomsnitt omdömet 'bra' av över 70 procent av lärarna, och mycket få (i genomsnitt 3 %) ansåg dem 'mindre bra'. Omdömena om enskilda uppgifter varierade något: den mest uppskattade uppgiften var *Places to Go*, som innebar att eleverna skulle söka information i korta faktatexter om fyra engelskspråkiga länder (Barbados, Botswana, Malta och Malaysia). Andra mycket omtyckta delar var en läs-förståelseuppgift, *Small Talk*, i vilken eleverna skulle fylla i enstaka ord, och *What Are They Doing?*, en kortare avlyssningsuppgift. De minst uppskattade provdelarna var läs-förståelseuppgiften *Surfing the Net* och den avslutande, längre avlyssningsuppgiften *Home Is Here*. Den senare uppfattades av många som svår och stressande för eleverna (som emellertid klarade uppgiften riktigt bra). Det bör dock tilläggas att även dessa två, minst uppskattade uppgifter gavs omdömet 'bra' av mer än 60 procent av lärarna, och att den mest kritiserade provdelen *Home Is Here* rubricerades som 'mindre bra' av endast 8 procent.

Uppgiften *Surfing the Net* i *Part B 1*, ingick även i ämnesprovet 2000. Avsikten med att inkludera en sådan s.k. ankaruppgift var att möjliggöra jämförelser av svårighetsgrad och resultat över tid. De preliminära analyser som hittills gjorts tyder på att elevgruppen år 2001 presterade något sämre på denna uppgift än motsvarande grupp året före. Vidare och mera fördjupade studier kommer att närmare utreda detta. Markant är dock att lärarna som besvarade enkäten 2001 var mindre positiva till uppgiften än sina kolleger året innan, och att de dessutom bedömde den som väsentligt svårare: år 2000 ansåg 71

procent att *Surfing The Net* var en bra uppgift och 16 procent att den var svår. Motsvarande siffror i år var 63 respektive 26 procent. Huruvida detta kan relateras till elevernas prestationer och reaktioner på uppgiften är en fråga som kommer att diskuteras vidare.

Uppgifterna i *Part B* ansågs lagom svåra av de flesta (73 %). Lärarna bedömde att *Places to Go* var den lättaste provdelen, vilket också stämmer med utfallet på provet. Som svårast betraktades avlyssningsuppgiften *Home Is Here*, som dock i realiteten var väsentligt lättare än ordförklaringsuppgiften *Can You Explain?* och även något litet mindre krävande än *Surfing the Net*. Till sist kan vad gäller *Part B* nämnas, att ca 95 procent av lärarna uppgav att de i lärmaterialet bifogade provexemplen till eleverna varit till nytta för att förbereda eleverna inför ämnesprovet.

Part C

Liksom vad gäller det övriga provet lämnade den stora majoriteten lärare mycket positiva omdömen om skrivuppgifterna i *Part C*. Så gott som alla uppskattade att det fanns två ämnen för eleverna att välja mellan. Närmare 90 procent uttryckte sitt gillande över att dessa hade olika karaktär, men vissa lärare påpekade att skillnaden inte var särskilt stor. Det bör framhållas att avsikten är att erbjuda eleverna ett ämne med en föreslagen struktur och ett som är betydligt friare. Dessa olika former behöver dock inte nödvändigtvis medföra att innehållet i elevernas texter kommer att skilja sig särskilt mycket åt.

Det friare ämnet *I Can't Live Without...* uppskattades något litet mer än det andra, *Simply the Best*, men skillnaden var ganska liten. Vad gällde svårighet ansågs det mera strukturerade ämnet något litet svårare, men båda bedömdes ha en lagom svårighetsgrad av drygt 90 procent av lärarna. Vissa lärare ansåg att eleverna borde få längre tid för sitt fria skrivande, och några tyckte också att uppgiften borde vara mera förberedd, men de allra flesta tycks ha uppskattat uppläggningsen av *Part C* och ansett den givna tiden (80 min.) rimlig.

Betygsgränser

Acceptansen för de i provet angivna betygsgränserna var i 2001 års prov markant större än tidigare. För provet i sin helhet kan konstateras att ca 85 procent var nöjda med kravnivån. Störst acceptans (89 %) fanns för nivåerna i det muntliga provet, minst för *Part B* (80 %). Kritikerna efterlyste så gott som alltid hårdare krav. En jämförelse av synpunkterna på de olika betygsstegen visar att det genomgående var gränsen för Godkänd som ansågs för låg – i *Part A* av 14 procent, i *Part B* av 33 procent och i *Part C* av 17 procent av lärarna. Det kan i detta sammanhang vara befogat att återigen påminna om definitionen av ”Mål att uppnå”, dvs. utgångspunkten för betyget Godkänd, som den miniminivå av kunskap, över vilken de allra flesta elever kommer och skall komma. Att det stora flertalet elever lyckas nå godkända resultat eller däröver på de olika provdelarna och på ämnesprovet i sin helhet är därför helt i enlighet med intentionerna i styrdokumentet och knappast att förvåna.

Betygssteget Mycket väl godkänd exemplifierades för första gången i provet 2001. Acceptansen för kravnivån låg här genomgående på drygt 90 procent, vilket givetvis är glädjande.

Vissa lärare efterlyser fortfarande fasta procentuella gränser för de olika betygsstegen, t.ex. "50 procent rätt för G". Detta tycks vara en vanligt förekommande princip på många skolor och avser då med all sannolikhet s.k. *achievement tests*, alltså prov som bygger på ett i förväg bearbetat och preciserat stoff. Det är viktigt att framhålla att de nationella proven är av en annan karaktär: de baseras inte på något visst stoff eller arbetssätt, innehåller uppgifter av vitt skilda slag och skall ge ett lika gott betygsstöd för alla färdighetsnivåer. Bland annat på grund av detta finns inga i förväg låsta procent-satser för de olika betygsstegen, utan gränser sätts och exempel väljs ut på basis av analyser av respektive uppgift i relation till målen. Resultat från utprövningar spelar naturligtvis också viss roll när de olika kravnivåerna fastställs.

Slutligen kan nämnas att ytterst få av de lärare som besvarade enkäten menade att kraven för de olika betygen på ämnesprovet var för högt ställda. Dessa lärare företrädde ofta elevgrupper som av olika anledningar hade stora problem med engelska och därmed ofta även med provet.

Kritiska synpunkter

De negativa kommentarer om Äp 9 som framfördes i enkäten handlade liksom tidigare främst om den arbetsbörda som ämnesproven medför. Detta gäller framförallt för lärare som hade flera år 9-grupper, och i än högre grad dem med undervisning i både engelska och svenska/svenska som andraspråk. Bedömningen av en del uppgifter i provet ansågs av en del lärare som mycket arbetskrävande, liksom genomförandet av det muntliga provet. Vissa efterlyste även exempel på samtal och texter i *Part A* och *C*, som exemplifierar prestationer som inte motsvarar målen. Några ansåg också att språklig korrekthet tillmätts för liten betydelse i provet.

Avslutande kommentarer

Sammanfattningsvis kan konstateras att de allra flesta elever klarade provet bra och att det stora flertalet lärare var mycket nöjda med 2001 års ämnesprov i engelska för skolår 9, såväl med innehållet som med kravnivåerna i de olika delarna. Många rapporterar också att eleverna varit positiva till provet. Det som i synnerhet framhålls som bra är uppgifternas bredd och variation samt det faktum att provet uppfattas som ett gott bidrag till en likvärdig bedömning av elevers kunskaper i engelska.

De positiva synpunkterna på provet är givetvis glädjande, men det är viktigt att framhålla att den kritik som också förekommer blir föremål för ingående diskussion. Svaren i lärarenkäterna utgör ett viktigt underlag för det utvecklingsarbete som kontinuerligt bedrivs och som har till syfte att hela tiden förbättra provets kvalitet.

5. Det samlade resultatet på proven

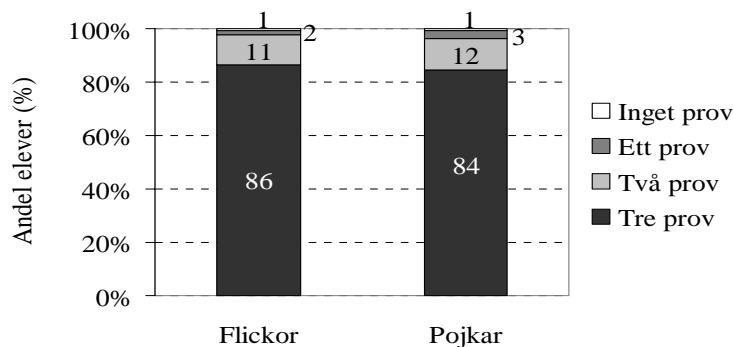
Detta kapitel ska belysa elevernas samlade resultat på de tre ämnesproven. De provresultat som används är det sammanvägda provbetyget som läraren satt för elever som gjort samtliga delprov. Totalt har resultat inrapporterats från 11 698 elever. Av dessa har 370 elever inget provbetyg i något ämne, 4 204 elever har provbetyg i ett eller två ämnen och 7 124 elever har provbetyg i tre alla ämnen. I detta kapitel görs ingen skillnad på elever som fått provbetyg i svenska eller i svenska som andraspråk.

Vi koncentrerar vi oss på de elever som har provbetyg i alla tre ämnen (7 124 elever). Enligt tabell 5.1 är andelen elever som inte har uppnått målen i något av de tre proven knappt 1 procent medan 85 procent av eleverna har uppnått målen i alla prov. Av de elever som uppnått målen i två ämnesprov har de flesta uppnått målen i svenska eller svenska som andraspråk och i engelska, vilket inte är konstigt med tanke på att båda är språkprov och att andelen elever som har uppnått målen är högre för proven i både svenska och i engelska än för provet i matematik. Jämfört med förra året har andelen elever som uppnått målen i alla de tre proven ökat något men är fortfarande inte lika hög som andelen från 1999. Andelen som inte uppnått målen i något ämnesprov har ökat jämfört med 2000, och har nu närmast sig andelen från 1999. Vad ökningen beror på är svår att uttala sig om, man bör dock vara medveten om svårigheterna med att göra jämförelse av provresultat över tid (se kapitel 1) och att resultaten på ämnesproven 2001 även innefattar elever som läser svenska som andraspråk.

Tabell 5.1. Antal och andel elever med minst provbetyget Godkänd i svenska eller svenska som andraspråk, matematik och engelska.

	2001		2000	1999
	Antal	Andel	Andel	Andel
Ej Godkänd i något ämne	54	0,8%	0,4%	0,9%
Godkänd i ett ämne	163	2%	2%	2%
Godkänd i två ämnen	823	12%	15%	11%
Godkänd i alla tre ämnen	6 084	85%	82%	86%
Totalt - Antal elever	7 124		6 789	6 973

Om resultaten delas upp på kön visar det sig att andelen elever som har uppnått målen i alla de tre proven är något större för flickor jämfört med för pojkar. Andelen som inte uppnått målen i något av proven är dock lika för flickor och pojkar. Noteras kan att ifjol var andelen elever som uppnått målen på alla de tre proven lika för flickor och pojkar.

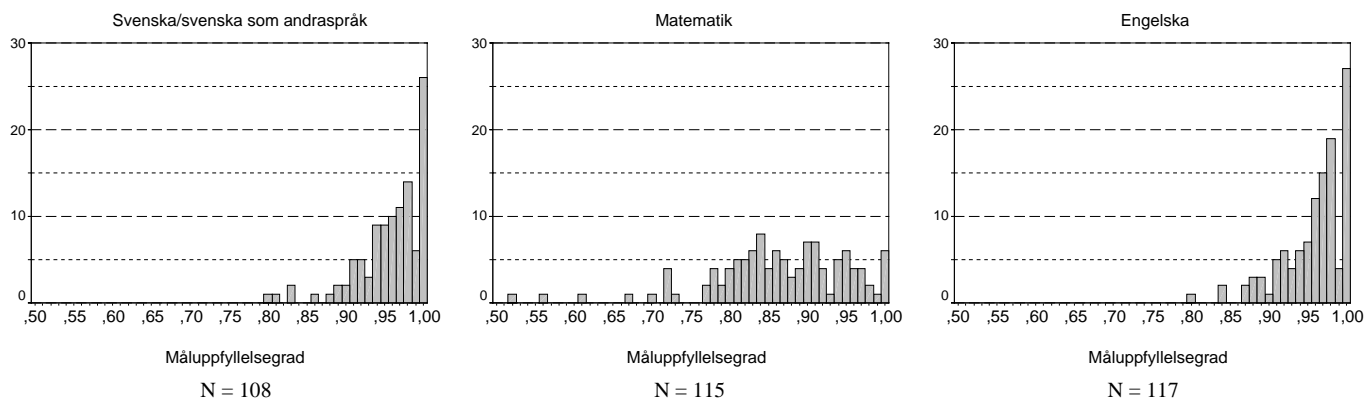

Figur 5.1. Andel elever som har uppnått målen i inget, ett, två eller tre ämnesprov, uppdelat på kön.

6. Variationer i resultat mellan skolor

I detta kapitel ges en bild av hur resultaten varierar mellan skolorna i urvalet. Detta görs genom att begreppet ”måluppfyllelsegrad” används. Måluppfyllelsegraden definieras som andelen elever med minst provbetyget Godkänd i respektive ämne. Som redan nämnts i det inledande kapitlet gör bortfallet sannolikt att andelen elever som inte har uppnått målen i proven är något underskattad. Varje skolas resultat kan därför inte redovisas med säkerhet, men variationen *mellan* skolorna påverkas antagligen inte av bortfallet.

Av de 150 skolorna i urvalet har inte alla skolor skickat in resultat och andra skolor har inte tagits med i analysen, antingen på grund av att det har funnits för få elever med provbetyg (färre än 20 elever per skola) eller att antalet redovisade resultat har varit för få i förhållande till det totala antalet elever på skolan i skolår 9 (mindre än 50 procent av eleverna på skolan).⁵ Analyserna i detta kapitel baserar sig på resultaten från mellan 108 till 117 skolor, beroende på ämnesprov. Eftersom antalet inrapporterade elever som fått ett provbetyg i svenska som andraspråk är litet (369 stycken) särredovisas inte måluppfyllelsegraden för svenska som andraspråk, utan dessa elever ingår i uppgifterna för svenska. I figur 6.1 visas antalet skolor efter deras måluppfyllelsegrad. T.ex. har 27 skolor en måluppfyllelse på 1,00 i engelska, vilket innebär att i dessa skolor fick alla elever (100 %) provbetyget Godkänd eller bättre. Notera att om en skolas samtliga redovisade elever har erhållit provbetyget Godkänd på provet skulle denna skola få en måluppfyllelsegrad på 1,00 trots att inga elever har erhållit något av de högre betygen (VG och MVG).

Figur 6.1. Antal skolor fördelade efter måluppfyllelsegrad (andel elever på skolan med minst betyget Godkänd i provbetyg) i svenska eller svenska som andraspråk, matematik och engelska.

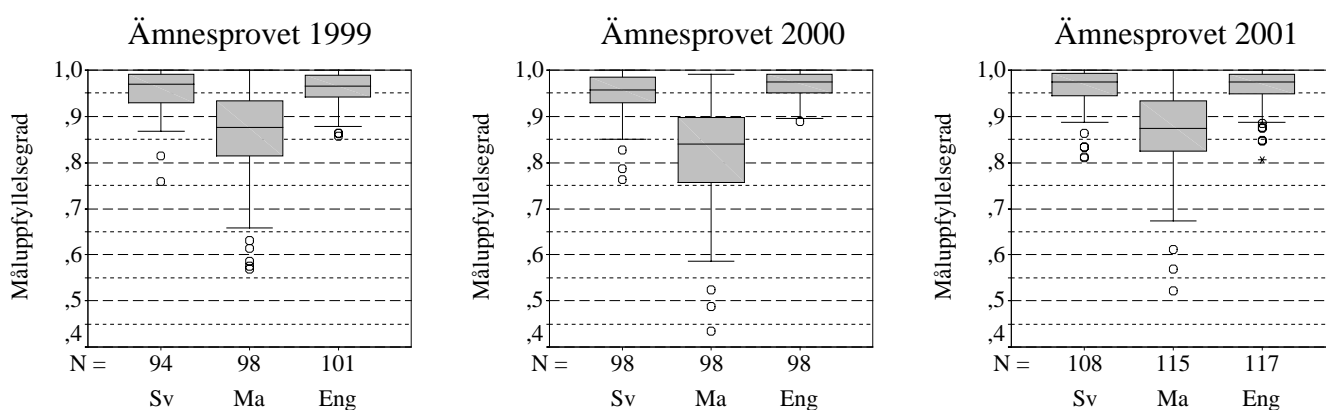
Anm: N är lika med antalet skolor som analysen baserar sig på.

Variationen mellan skolorna är störst i matematik medan variationen i svenska/svenska som andraspråk och i engelska är ganska lika. Skillnaden mellan skolorna med den högsta respektive lägsta måluppfyllelsegraden är 19 procentenheter i svenska/svenska som andraspråk och i engelska samt 48 procentenheter i matematik. Den stora variationen mellan skolorna i matematik syns också genom att antalet skolor i varje måluppfyllelseintervall (stapel) är jämnt fördelade, dvs. ingen av måluppfyllelsegraderna är

⁵ Ju fler elevresultat som skolans resultat bygger på, desto säkrare är resultatet som mått på skolans samtliga elevers resultat. Likaså ökar säkerheten i resultatmättet för skolan om *andelen* redovisade elevresultat är hög.

mycket mer vanlig än någon annan. I den skola som har lägst måluppfyllelsegrad i matematik har endast 52 procent av eleverna uppnått målen enligt provbetyget. Figur 6.1 visar att måluppfyllelsegraden är hög för de flesta skolor i svenska/svenska som andraspråk och i engelska. Det finns dock ett antal skolor med lite lägre måluppfyllelsegrad. Varför måluppfyllelsegraden varierar mellan skolor är svårt att förklara i en deskriptiv analys, som denna, eftersom skolor arbetar under helt skilda förutsättningar. I en analys av resultaten på ämnesproven 1998, *Ämnesproven skolår 9, 1998, Analys av resultaten*, visades att en skolas resultat påverkades av ett antal sociokulturella förhållanden t.ex. föräldrarnas utbildningsnivå, andelen nyinvandrade elever på skolan och andelen pojkar på skolan. Vi har i analysen av resultaten på ämnesproven 2001 inte tagit hänsyn till elevernas sociokulturella bakgrund eller skolans sammansättning av elever.

Ett annat sätt att visa variationen mellan skolor visas i figur 6.2. Figuren visar ett s.k. boxplotdiagram⁶. I detta diagram syns det tydligt att variationen är störst i matematik, eftersom "boxen" är tjockare i matematik jämfört med sina motsvarigheter i svenska/svenska som andraspråk och i engelska. I denna figur syns även att skolorna generellt har en lägre måluppfyllelsegrad i matematik jämfört med i svenska/svenska som andraspråk och i engelska (strecket inuti respektive box ligger vid en lägre måluppfyllelsegrad i matematik).

Figur 6.2. Variationen mellan skolor i graden av måluppfyllelse, för svenska eller svenska som andraspråk, matematik och engelska.

Anm: N är lika med antalet skolor som analysen baserar sig på.

En jämförelse av variationen mellan skolornas resultat på ämnesproven 1999 - 2001 visar att variationen i måluppfyllelsegrad mellan skolorna uppvisar ungefär samma mönster över tiden. Variationen mellan skolorna är stor i matematik och betydligt mindre i svenska och i engelska.

⁶ I boxplotdiagrammet visar själva boxen det intervall i måluppfyllelsegrad inom vilket hälften av skolorna befinner sig. Ju högre boxen är desto större är variationen mellan skolorna. Det tjocka strecket i boxen anger medianen. Hälften av skolorna ligger under medianvärdet och hälften av skolorna ligger över medianvärdet. Om det finns skolor som i *statistisk* bemärkelse har extrema måluppfyllelsegrader markeras de som ringar eller stjärnor.

SKOLFS 2000:136

Utkom från trycket den 10 maj 2000

Skolverkets föreskrifter**om obligatoriska ämnesprov år 9 i grundskolan läsåret 2000/2001**

2000-03-13

Skolverket föreskriver följande med stöd av 7 kap. 10 § grundskoleförordningen (1994:1194) och 1 § förordningen (1992:1083) om viss uppgiftsskyldighet för skolhuvudmännen inom det offentliga skolväsendet m.m.

1 § Ett nationellt ämnesprov består av delprov. Dessa kan vara tidsbundna eller icke tidsbundna.

2 § Skolverket fastställer följande datum för ämnesprovets tidsbundna delar läsåret 2000/2001.

Ämne	Delprov	Provdatum
Svenska/Svenska som andraspråk	C	6 februari 2001
Engelska	B	14 mars 2001
	C	23 mars 2001
Matematik	B	5 april 2001
	C	7 maj 2001

Såväl tidsbundna som icke tidsbundna delar skall vara genomförda senast den 31 maj 2001.

3 § Om det finns särskilda skäl får rektorn besluta om annat provdatum efter det datum som angetts ovan.

4 § Den sekretess som gäller för provens innehåll med stöd av 4 kap. 3 § sekretesslagen gäller beträffande proven i svenska/svenska som andraspråk t.o.m. den 8 juni 2001. För proven i engelska och i matematik gäller motsvarande sekretess t.o.m. juni 2011, om ej annat framgår av respektive prov eller delprov.

5 § Rektorn ansvarar för att instruktioner och bestämmelser beträffande provens genomförande och hantering efterlevs.

6 § Det åligger skolhuvudmannen att samordna insändning av det material, de resultat och de uppgifter som efterfrågas av Skolverket och de institutioner som konstruerar proven.

MATS EKHOLM

Bengt Fredén

Bortfallet i undersökningen

Bortfall vid inrapportering av provresultat kan bero på olika saker, t.ex. att resultatblanketter inte skickats in av skolorna, elever som ingår i undervisningsgrupper saknas på redovisningsblanketterna, elever har inte gjort provet överhuvudtaget eller elever har inte gjort provet i sin helhet. Det är exempel på olika bortfallsorsaker, typer av bortfall. Nedan diskuteras och redovisas de olika bortfallen i denna undersökning.

Inskickningsbortfall

I de 150 skolor som ingick i urvalet fanns det enligt elevregistret 11 399 elever läsåret 2000/2001, varav 525 läste svenska som andraspråk. Alla elevers resultat, även de som inte gjort proven, skulle skickas in av de 150 skolorna i urvalet. Antalet inskickade elevresultat varierar mellan ämnena. På de insända redovisningsblanketterna fanns det uppgifter från 10 317 elever för ämnesprovet i svenska, varav 407 avsåg svenska som andraspråk, från 10 522 elever för provet i matematik och från 10 360 elever för provet i engelska. Det betyder att det saknas resultat för ett antal elever, dvs. det finns ett inskickningsbortfall. Genom att jämföra antalet redovisade elever med antalet elever i elevregistret går det att beräkna inskickningsbortfallet, se tabell B2.1. Inskickningsbortfallet för ämnesproven är åtta - nio procent. Det är ett något större bortfall än förra årets insamling, då inskickningsbortfallet var sju - åtta procent. Skolorna har alltså skickat in resultat för en mindre andel av sina elever jämfört med förra året. Noteras bör att *alla* elever skulle redovisas på resultatblanketten, även de som inte gjort proven. Det är viktigt att alla elever i undervisningsgruppen redovisas. Då går det att få information om kön, modersmål och terminsbetyg för alla elever och därmed kan olika bortfallsanalyser göras. Med hjälp av bortfallsanalyser går det att göra goda skattningar av hur bortfallet påverkar de redovisade resultaten och därmed fås en bättre kontroll av om de redovisade resultaten verkligen speglar resultaten på ämnesproven för hela landet.

Tabell B2.1. Inskickningsbortfall för ämnesproven i svenska, svenska som andraspråk, matematik och engelska.

Ämne	Antal redovisade elever	Antal elever enligt register	Inskickningsbortfall
Svenska	9 910	10 874	9 %
Svenska som andraspråk	407	525	22 %
Matematik	10 522	11 399	8 %
Engelska	10 360	11 399	9 %

Enligt tidigare bortfallsuppföljningar berodde en stor del av inskickningsbortfallet på att rektor/lärare inte skickat in resultatblanketterna. En mindre del av bortfallet berodde på att rektor/lärare inte ansåg det lämpligt att eleverna genomförde proven. Dessa elever var ofta elever vid skoldaghem och specialenheter samt nyinvandrade elever i förberedelseklasser. Nyinvandrade elever i förberedelseklasser läser oftast svenska som andraspråk vilket kan vara en bidragande orsak till det stora bortfallet (22 %) i svenska som andraspråk.

Elevbortfall

Inte alla av de redovisade eleverna har gjort ämnesproven och vissa elever har bara gjort delar av ämnesproven, vissa delprov. Med elevbortfall menas elever som har redovisats men som saknar resultat på ett eller flera delprov. Ämnesprovet i svenska och svenska som andraspråk samt provet i engelska bestod av tre delprov medan provet i matematik bestod av fyra delprov. I tabell B2.2 redogörs för hur många elever som gjort samtliga delprov och hur många som inte gjort samtliga delprov. Andelen av de redovisade eleverna som gjort samtliga delprov och som har fått ett provbetyg är 91 procent i svenska och i svenska som andraspråk, 90 procent i matematik och 94 procent i engelska. Andelen elever som gjort samtliga delprov har ökat i matematik och i engelska jämfört med 2000.⁷ I år har en - två procent av de redovisade eleverna inte gjort något delprov alls. Det är en liten minskning jämfört med 2000, då två - tre procent av de redovisade eleverna inte gjort något delprov alls.

Tabell B2.2. Antal och andel elever av de som redovisats som genomfört alla respektive ett visst antal delprov.

Genomförande	Svenska		Svenska som andraspråk		Matematik		Engelska	
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Samtliga delprov och som fått ett provbetyg**	9 041	91	369	91	9 399	90	9 654	94
Minst ett men inte alla delprov	725	7	*	*	824	8	479	5
Inget delprov	123	1	*	*	187	2	160	2
Totalt antal redovisade elever	9 889	100	407	100	10 410	100	10 293	100

* Uppgifter som bygger på färre än 100 elever redovisas ej.

** Det finns 21 elever som har gjort samtliga delprov i svenska men som inte har fått ett provbetyg, motsvarande antal är i svenska som andraspråk 3, i matematik 112 och i engelska 67 elever.

Elevbortfallet kan dessutom variera för olika delprov inom samma ämnesprov. I tabell B2.3a-d presenteras elevbortfallet per delprov inom respektive ämnesprov. En jämförelse mellan de olika delproven visar att det, liksom tidigare år, är de muntliga delproven (i svenska/svenska som andraspråk och i engelska) som har det största elevbortfallet. De muntliga delproven görs alltså inte i fullt lika stor omfattning som de övriga delproven. Bortfallet i de muntliga delproven är fyra - åtta procent. För de övriga delproven är bortfallet någon/några procentenheter lägre. Kommentarer från vissa lärare visar att de anser att de muntliga delproven tar för mycket av undervisningstiden och att det kan vara svårt att organisera genomförandet av dem. Dock är det många lärare som anser att nationella prov bör innehålla ett muntligt delprov, denna andel har dessutom ökat med tiden. I matematik är det par/gruppuppgiften som har störst elevbortfall (7 %), denna uppgift innebar att eleverna i par eller i grupp skulle diskutera tillsammans för att därefter lösa en uppgift individuellt. Även detta delprov tar mycket undervisningstid i anspråk enligt vissa lärare.

Att bortfallet är störst för provbetygen beror på att eleven ska ha gjort *samtliga* delprov för att ett provbetyg ska kunna erhållas.

⁷ 2000 var andelen som gjort samtliga delprov 91, 87 respektive 91 procent i svenska, matematik och engelska.

Tabell B2.3a. Elevbortfall för delprov och provbetyg i svenska.

Svenska	Antal elever med betyg	Elevbortfall	Redovisade elever
Delprov A (<i>receptiv</i>)	9 691	2 %	9 910
Delprov B (<i>receptiv/produktiv</i>)	9 191	7 %	9 910
Delprov C (<i>skrivuppgift</i>)	9 691	2 %	9 910
Sammanvägt Provbetyg*	9 041	9 %	9 910

* Endast de elever som genomfört samtliga delprov.

Tabell B2.3b. Elevbortfall för delprov och provbetyg i svenska som andraspråk.

Svenska	Antal elever med betyg	Elevbortfall	Redovisade elever
Delprov A (<i>receptiv</i>)	396	3 %	407
Delprov B (<i>receptiv/produktiv</i>)	373	8 %	407
Delprov C (<i>skrivuppgift</i>)	395	3 %	407
Sammanvägt Provbetyg*	369	9 %	407

* Endast de elever som genomfört samtliga delprov.

Tabell B2.3c. Elevbortfall för delprov och provbetyg i matematik.

Matematik	Antal elever med g-poäng	Elevbortfall	Redovisade elever
Delprov A (<i>par/grupparbete med problemlösning</i>)	9 797	7 %	10 522
Delprov B1 (<i>kortsvar - tal och symboluppfattning</i>)	10 016	5 %	10 522
Delprov B2 (<i>problemlösning - en "mer omfattande" uppgift</i>)	9 962	5 %	10 522
Delprov C (<i>problemlösning - temadel</i>)	9 946	5 %	10 522
Provbetyg*	9 399	11 %	10 522

* Endast de elever som genomfört samtliga delprov.

Tabell B2.3d. Elevbortfall för delprov och provbetyg i engelska.

Engelska	Antal elever med betyg	Elevbortfall	Redovisade elever
Delprov A (<i>oral interaction and production</i>)	9 895	4 %	10 360
Delprov B (<i>receptive skills</i>)	10 093	3 %	10 360
Delprov C (<i>written production</i>)	10 058	3 %	10 360
Sammanvägt Provbetyg*	9 654	7 %	10 360

* Endast de elever som genomfört samtliga delprov.

Totalt bortfall

Det totala bortfallet består av de elever som inte fått ett provbetyg och detta antal sätts i relation till totala antalet elever i urvalet (11 399 elever, varav 525 läser svenska som andraspråk). Bortfallet redovisas i tabell B2.4. Tabellen visar att det totala bortfallet är minst i engelska medan svenska och matematik har ett något större bortfall. Det största bortfallet finns dock i svenska som andraspråk. Det är främst inskickningsbortfallet som är högre, kanske beroende på att det är många nyinvandrade elever i förberedelseklasser som läser svenska som andraspråk och inte har gjort provet. Det totala bortfallet 2001 för ämnesproven är ungefär lika som för 2000. Dock kan man se en ökning av inskickningsbortfallet.⁸ Tidigare analyser av bortfallet tyder på att elever vars resultat inte skickats in eller som inte har deltagit på proven har ett lägre slutbetyg i genomsnitt än de

⁸ 2000 var det totala bortfallet: 16 % i svenska, 19 % i matematik och 15 % i engelska. Inskickningsbortfallet: 8 % i svenska, 7 % i matematik och i engelska. Elevbortfallet: 9 % i svenska, 13 % i matematik och 9 % i engelska.

elever som har inskickade resultat. Det innebär att de resultat som presenteras antagligen ger en något förskönad bild av resultaten på proven jämfört med hur resultaten skulle blivit om landets alla elever i skolår 9 hade genomfört samtliga delprov.

Tabell B2.4. Totalt bortfall i procent i svenska och svenska som andraspråk, i matematik och i engelska.

Ämne	Inskicknings- bortfall (%)	Elevbortfall (provbetyg) (%)	Totalt bortfall (provbetyg) (%)
Svenska	9	9	17
Svenska som andraspråk	22	9	30
Matematik	8	11	18
Engelska	9	7	15

Det totala bortfallet i procent är *inte* lika med summan av elev- och inskickningsbortfallet i procent eftersom de baserar sig på olika antal elever. Elevbortfallet och det totala bortfallet baserar sig på antalet elever totalt i urvalet medan inskickningsbortfallet baserar sig på antalet inskickade elevresultat.

Teknisk beskrivning av skattningen av provbetyg för ämnesproven skolår 9

Det finns ett antal elever som inte har gjort samtliga delprov och som därför saknar ett provbetyg. Vi har skattat (imputerat) ett provbetyg för de elever som genomfört merparten av delproven på ämnesproven. De skattade värdena är inte tänkta att användas för analyser på individnivå, utan endast för att försöka skatta en mer rättvisande bild av hur resultaten på ämnesproven skulle sett ut om Sveriges alla elever i skolår 9 skulle deltagit på samtliga delprov.

Metoden går ut på att vi försöker skatta ett provbetyg till de elever som endast saknar några få delprovsbetyg. Antagandet görs på grundval av resultaten på de delprov som eleven faktiskt har gjort. Dessa resultat jämförs med resultaten för de elever som har provbetyg och som har samma resultat på de delproven.

Vi kan ta ett exempel. Låt oss säga att det finns 1 000 elever som gjort samtliga delprov (i vårt exempel säger vi att det finns tre delprov) och erhållit betyget Godkänd på delprov A och Väl godkänd på delprov B oberoende av resultat på delprov C, se tabell B3.1. Låt oss vidare anta att av dessa 1 000 har hälften fått betyget Godkänd i provbetyg och hälften Väl godkänd. Det finns dessutom ytterligare två elever som har betyget Godkänd på delprov A och Väl godkänd på delprov B, men som inte har deltagit i delprov C. För dessa två ska vi därför skatta ett provbetyg. De skattade provbetygen fördelas så att fördelningen blir proportionerlig med fördelningen av provbetyg för de 1 000 eleverna som gjort samtliga delprov (se det gråmarkerade i tabell B3.1). Det innebär att den ena av de två elever som inte har gjort delprov C ges provbetyget Godkänd medan den andra eleven ges provbetyget Väl godkänd. Eftersom vi *inte* tänker analysera de skattade provbetygen på individnivå spelar det ingen roll vem av de två som får betyget Godkänd och vem som får Väl godkänd. Vi generaliserar sedan detta förfarande så att alla som saknar ett delprov får ett skattat provbetyg.

Tabell B3.1. Exempel på hur skattningen kan gå till.

	Elever som deltagit i <i>samtliga</i> delprov och som har <i>Godkänd på delprov A</i> och <i>Väl godkänd på delprov B</i>				Elever som <i>endast</i> deltagit i <i>två</i> delprov och som har <i>Godkänd på delprov A</i> och <i>Väl godkänd på delprov B</i>			
	Sammanvägt provbetyg				Skattat provbetyg			
	EUM	G	VG	MVG	EUM	G	VG	MVG
Antal	0	500	500	0	0	1	1	0
Fördelning (%)	0	50	50	0	0	50	50	0

EUM = Ej uppnått målen.

För ämnesproven i svenska och i engelska, som har tre delprov, kunde ett provbetyg skattas för alla elever som saknade endast *ett* delprovsbetyg. I ämnesprovet i matematik skulle lärarna inte sätta några delprovsbetyg vilket gör att inga provbetyg kan skattas för matematik. Eftersom antalet inrapporterade elever som gjort provet i svenska som andraspråk är relativt litet, skattas inte heller något provbetyg i svenska som andraspråk. Det skattade provbetyget anges på sista raden i resultattabellerna i svenska och i engelska, under det sammanvägda provbetyget för de elever som genomfört samtliga delprov.

Skolverket
www.skolverket.se